

I. Agârbiceanu . . . O amintire: Sluga nostru Culița.
Victor Eftimiu . . . Căntece pentru Lydia: Când ai plecat..., De-o fi... (poezii).
Oct. C. Tăslăuanu . Crestături în lemn (Albumul d-lui Comșa).
Vidu Rusmin . . . Cu gândurile (poezie).
Em. Gârleanu . . . Într'un cimitir.
G. Bogdan-Duică . . Poetul P. Cerna.
M. P. Atâtea visuri (poezie).
Poporanismul. — O anchetă literară. — Răspunsurile d-lor: Mihail Sadoveanu și Marin Simionescu-Râmnicăneanu.
Maria Cunțan . . . Cântec (poezie).
A. Cotruș O, mergi departe... (poezie).
T. Codru † Ioan Russu-Șirianu.
Anonymus Notițe cu creionul: Postum.
Cronică: † Demetru Marcu (O. C. T.).
O izbândă a științei românești (Aurel Dobrescu). Din Sibii (T.).
Alcoolismul. Casă de editură (T.).
O nouă culegere (e). Folclor (e).
Șezătorile „Societății scriitorilor români” (T.). Conferințe și serate aranjate de Asociație la Brașov (C. L.). Știri. — Poșta Redacției.
— Bibliografie.

Ilustrațiuni: 21 de obiecte din Albumul d-lui
Comșa, reprezentând creștături în lemn făcute de ță-
rani români. † Ioan Russu-Șirianu. † Demetru Marcu.

Fig. 1. Furcă încrîștită din Poiana-Sibiiului.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUAORI PE LUNĂ

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, I. Duma, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Ion Gorun, Constanța Hodoș, Enea Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, I. Paul, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmniceanu, I. U. Soricu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an 12 cor. Ed. de lux 20 cor.
6 luni 6 " " " " 10 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 8 cor.

România și în Străinătate:

1 an 16 cor. Ed. de lux 25 cor.
6 luni 8 " " " " 13 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 14 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătile înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

— In editura W. KRAFFT, Sibiu —

a apărut și se află de vânzare la toate librăriile:

„Amicul Poporului“

Calendar pe anul comun 1910. Cu număroase ilustrațiuni.

— Anul 50-lea jubilar —

întocmit de I. Popovici.

Întemeiat în 1861 de Visarion Roman și W. Krafft.

Articole inedite aduce acest calendar pentru familie din peana d-ilor: N. Iorga, Dr. I. Lupaș, Maria Cunțan, I. Borgia, E. Borgia, Dr. I. Beu, N. Petra-Petrescu, G. Todica, Dr. At. Marienescu, I. Bota, etc.; un articol retrospectiv asupra celor 50 de ani de când apare „Amicul Poporului“, reproducerea biografiei lui Visarion Roman, întemeietorul acestui calendar, și a unui calendar istoric; cronică anului, bogat ilustrată, Șematismul Românilor din Ungaria și Transilvania, etc.

E unul din cele mai bogate și mai bune calendare românești, care n'ar trebui să lipsească din nici o casă românească.

Prețul 70 fileri.

BUCURĂRI

O amintire.

Sluga nostru Culița.

Într-o dimineață ne trezim noi copiii c'un om străin în curte. Eră după anul nou, ș'un pui de ger de ni se lipeau buzele, iar omul cel străin, numai în cămașe, deretecă prin curte, pe la lemne. Păcă mănios și nu voia să privească de loc la noi, ci se făcea că caută ceva.

„Oare cine să fie?” ne întrebăm noi. Și cum ne strânsesem tare laolaltă, înbulzându-ne, cel mai mic frățior crezuse că ne-am spus numai nouă taina cu omul, începui să plângă, ș'abiă putu zice:

Cine-i badea ăla, ha?

Omul chiar atunci ridică ceva de jos, mulțămît, făcând un „hm”, se 'ntoarse cu obrazul roșu, plin spre noi și zise:

— Sluga vostru Culița, că doar n'o fi dracul.

Îl văzurăm apoi cum se 'ndreaptă spre șopru c'un răstel de fier în mână și-l lasă să lunece în jug.

Sluga nostru? ne întrebam noi în gând și nu puteam crede. Sluga nostru, badea Paveluț, eră numai un gătej de om, veșnic somnuros, gata să se împiedece prin curte. „Așadar, zise cel mai mare, s'a dus Paveluț și a venit ăsta. Mai bine rămâneă Paveluț, că ăsta uită-te la el câtu-i de mănios”. Și dup'un răstimp de gândire adause tot el. „Da nu-mi pasă. ăsta știu că are să-l ardă pe Bator de să-l ia mama dracului”.

Bator eră calul nostru, cam cu toane, de pe care căzuse frățiorul cel mai mare de douăori până acum.

Așa l-am cunoscut pe Culița, care ne-a slujit șase ani în șir.

Tata după Bobotează, într-o seară, aduse

vin, cum rar făcea, și când a închinat mai întâi cu paharul, a închinat mamei, ș'a zis:

„Să știi, soro, că ne-am câștigat om harnic la casă. Dumnezeu să-l țină sănătos în mijlocul nostru. Cunosce eu omul. Omul s'arată la început o săptămână-două harnic, iar de ci 'ncolo putrezește. Altul te lingusește și-ți pricepe la început orice clipit al ochilor, apoi te dă dracului și să face că nici nu te-aude. Al treilea se laudă cu minciuni de oprește soarele 'n loc, și când e la ispravă nu-i bun de nimic. Da Culița nost nu-i de aceștia”. Aci zimbî tata, de i se lumină toată fața, și bău două pahare dup'olaltă.

Bea mama un pahar, în tăcere, bem noi patru un pahar, certându-ne și zmâncindu-ni-l din mână, și 'n urmă iar vine rândul tatii.

„Acum l-am trimis la un om”, zice el, dar cât ce vine, îl chem să-i dau un pahar de vin. Strașnic slugă are să mai iese din el.”

Mama nu spuneă nimic, noi nu prea înțelegeam bucuria tatii. Nu pricepeam pe atunci că un slugă harnic, credincios, e dreapta cea mai bună în curtea unui gospodar.

Culița și veni în seara aceea în casa din nainte, șezu pe scaun, bău vin și povesti, foarte întunecat cu tata. Nici nu prea zicea multe, ci închină ori scutură din cap mai mult.

Dar nu trecu săptămâna dela seara aceasta, și la noi în curte eră o rânduială ca 'ntr'o cutie. Un gătej n'ai mai fi aflat prin ogradă, la șură clăile, mestecătorile de paie cu fân erau ca linse, în grajd la vite eră o curățenie ca aceea. Ș'am băgat îndată de seamă că până acum ochii lui Culița căutau tot după neorânduilele rămase dela sluga veche. Și de

câteori da de vr'una, clătină din cap și mormăia: „Hm! hm! fireai al dracului“.

Zăpada ce căzuse înainte de Bobotează se frământase prin curte, se bătucise, dar îndată ce-a picat alta nouă, proaspătă moale ca puful, ne trezim numai c'o săniuță ca acelea, de nu ne mai puteam lua ochii dela ea.

„Ei ficiori“, ne zise sluga, „de-acum are să se înceapă petrecania“. Și când vorbea, zimbiă pe sub mustățile groase, negre, scurte ca două lipitori. Dar când doi ne-am urcat și doi am început să tragem, ne opri deodată.

„Ce, voi ca fetele, prin curte vreți să vă săniați. Ptii! asta n'aș fi crezut-o. Ce feciori sunteți voi?“ Apoi luă sania și ne porunci să mergem după el. Și ne-a tot dus până la un delușor, ne-a oprit sania pe muche: „Acum cu toții sus și dați-i drumul“.

Ș'am venit într'un lunecuş amețitor până la poale. Dar dupăce am trecut peste groaza începutului, tot de aci trebuia să ne strige mama la mâncare.

Culița nu ne-a mai avut grija. Numai când se întâmplă să vină copii mai tari decât noi să ne răpească avuția, ne pomeneam cu sluga, când le eră acelora lumea mai dragă, că ră-sare între noi și-i umflă de piept.

„Să pieriți mișeilor. Facevă-ți sănii dacă vă trăbă“.

Și se întâmplă câteodată, să ne răsturnăm, să ne trăvălim prin zăpadă. Dar de câteori îi spuneam lui Culița, el râdea și-i părea tare bine.

„Nu face nimic. Las' că nu crăpați. Da 'n casă să nu ziceți nici mâlcl“

Colo prin postul Paștilor, vine tata odată iarăș foarte voios de prin sat.

„Tu muiere, zise, știi ce spun oamenii? Că vitele noastre-s cele mai frumoase în tot satul? Pricepi tu ce 'nseamnă asta? Înseamnă că nime n'are așa slugă ca mine“.

Și 'n seara aceea, până târziu, Culița iar șezù la vin cu tata, și cum noi moțaiam de somn prin paturi, îl vedeam cum tot înclină ori smâncește din cap.

De cum se desprimăvără, noi copiii nu-l mai vedeam pe Culița, numai seara. Venia în urma plugului, cu pălăria pe-o ureche, cu biciul de curea pe umăr.

Venia și tata pe urmă, cu alt plug, bucuros

de vorbă cu drumeții, îndemnând cu glas prietinesc boii.

Ș'a noastre au fost întâiele arături și întâiele sămănături în cei șase ani cât a stat Culița la noi.

Dupăce da bine cap de primăvară, cu vitele mărunțele, cu oile, noi, copiii mai mărișori ne mutam la pădure. Și în toată seara Culița venea să ne-aducă merinde și să nu ne fie frică peste noapte. Dar dupăce începeau să deie în pârgă merele prin grădinile oamenilor, Culița ne aducea totdeauna câte-o traistă de mere.

Iar dupăce se rugineau boabele de struguri, puteau să păzească zece vighitori, sluga nostru nu venia odată să nu ne aducă coșarca plină de struguri.

Mai ales dela o vreme, când Dumineca seara îl așteptam înzadar, cu frica 'n sân, să vină odată, și nu venia până 'n zorii dimineții. Ca să se pună bine cu noi, să nu-l spunem acasă că 'ntârzie Duminecele ori nu vine de loc, ne îndopă cu struguri, cu perseci, cu gutâi, cu toate bunătățile viilor și a grădinilor, toamna.

Și când venia târziu, venia totdeauna cântând de departe, încât abia-l auziam la început. Auziam întâi în pădurea din față, ca un zvon depărtat, ceva împrăștiat, nedeslușit, apoi cântecul cunoscut creșteă tot mai mult în urma noastră.

„Sculăți voinici și vă 'ndulciți inima“. Numai până spuneă cuvintele acestea întrerupeă cântecul apoi îl urmă iarăș, trântit pe spate:

„Fă-mă Doamne ce mi-i face,
Fă-mă Doamne stâlp de sare,
În vârful dealului mare
Să mă lingă oile,
Să mă plângă mândrele!“

Și ne zicea târziu, pe când noi dam iarăș să ațipim: „Măi voinici, știți voi di ce răsună pădurea? Pentrucă simte ce-i în inima unui voinic. Că pădurea încă are inimă, și i jale când se supără un voinic și când îl doare pe voinic inima“. Noi ascultam și nu pricepeam ce vrea să zică, dar ne părea nouă că-i supărat bădița când ne vorbea astfel.

Noi durmiam, iar el, în crepatul zorilor, slobozia vitele din ocol, și până ne treziam noi, le aducea sătule ca bușile.

„Da acasă... auzitu-m'ați? Și ridică un deget sus.

— Nu spunem nimic, bădiță. Di ce să spunem, că doar ai venit“.

Și se ducea apoi la sapă, la fân, la coasă unde știă că este de lucru pe ziua aceea.

Se 'ntâmplă să vină Dumineca la timp uneori, seara. Dar atunci nu ne aducea nimic de prin vii. Avea o privire mănioasă, ș'o undă de batjocură în jurul buzelor. Ș'atunci începea să ne spună istorii tare urite.

„Știți voi mă, — începea el — din ce-a făcut Dumnezeu pe muiere? În carte zice că din coasta lui Adam, dar asta nu-i drept. Eu știu mai bine ca 'n carte. Zice că după ce-o făcut Dumnezeu pe Adam, și l-a lăsat singur în raiu, lui Adam i-a fost foarte urît. Stă să se deie cu capul de pietri, că ce vreți voi de mâncat aveă, de beut aveă, de lucru nimica. Ce s'a gândit Dumnezeu? Cum să-l mângăie pe Adam, care îmbătrâneă văzând cu ochii? Stă odată Dumnezeu și cu sfântul Petru la umbră, la marginea unui lan de cucuruz. Și iată numai trei nori, unul de cioare, unul de țarcă și al treilea de gaițe. Și cât ce să lăsă sburătoarele jos în lan, se 'ncepe măi taică un cârăit, o larmă de s'asurzească sf. Petru nu alta. Zice Dumnezeu râzând:

„Ce-i sfinte Petre, par'că-ți astupi urechile?

— Astup, preasfinte, că nu mai pot răbdă.

— Știi ce m'am gândit eu Petre? Dacă i-am face noi lui Adam un soț, nu așa tăcut ca el, ci unul sprinten și bun de gură ca paserile aceste, ce crezi oare i-ar mai fi urît lui Adam în raiu?

— Nu i-ar mai fi, Doamne.

— Atunci întindeți arcul. Săgetează o cioară, o țarcă și o gaiță“.

Și sf. Petru, cât eră de bătrân, tot ș'a încordat puterile și a împlinit cu bucurie voința Domnului.

„Acum, zise Domnul, mergi și ea o coastă din cioară, ciocul dela țarcă și limba dela gaiță și adă-le la mine“.

Slujba asta o împlini sf. Petru mai puțin bucuros, dar n'avu ce face. Și din acelea trei marafeturi, măi dragii mei, a făcut Dumnezeu pe Eva. De aceea-i muierea îndărătnică ca cioara uneori, âscuțită la gură și vicleană ca țarca și o meliță spartă ca gaiță“.

Și până ne spuneă istorii de acestea nu râdea, ci le spuneă cu silă, ca și când ar vedeă ceva urît înaintea sa.

Nu știam noi atunci pe unde umblă el Duminecile seara și nopțile și nu puteam înțelege cum veniă odată în zori, aducându-ne toate bunătățile, și cum altădată eră de cu seară la pădure și nu ne aducea nimic.

Dar în anul din urmă, colo pe la culesul cucuruzului, vedeam de multeori pe bădița Culița cum veniă pe deal în jos c'o femeie lângă dânsul. Veneau până la calea lacului, aici se opriau, se cuprindeau în brațe și rămăneau mult așa. Apoi femeia peria și bădița coboră la noi, tare voios, cu ochii răzatori.

Frățiorul cel mai mare îl întrebă odată:

„Cu cine te oprești, bădiță, seara când vii din sat colo la calea lacului? N'a fost o muiere?“

Bădița răsese, îl luă în brațe, îl înieptă în aier și-l prinse iarăș.

„Ba da, voinice, o femeie a fost. Dar nu femeie ca toate femeile. Acum voi știți: unde se pleacă adânc în vale calea lacului acolo a fost odată cu adevărat lac, lac fără fund. Acum a secat, da numai oamenii zic c'a secat. Ci lacul este și acum. S'a tras puțin subț pământ ca să-și țină apa mai rece și mai curată. Și lacul acela are o zână care doarme 'n el, care-i împărăteasa lui. Zâna aceasta, albă ca ninsoarea cerului, mirositoare ca floarea trandafirului, ușoară ca adierea zefirului, cu buze roșii cumu-s căpșunele, cu ochii negri cumu-i cărbunele, zâna aceasta frumoasă iasă la plimbare în toată seara. Și dacă află pe drum vr'un voinic, la care să nu-i fie frică de ea, începe să-și spună povestea. Ci nu v'o spun acum. Când veți crește mari fiecare din voi veți auzi povestea, de veți fi bărbați în vârtute, și nu niște fricoși“.

Și surideă mulțămit, apoi ochii i se pierdeau departe în nemărginit.

Nu știu de unde venise la noi în sat bădița Culiță, niți tata nu știă, și iată numai că în vara anului al șaselea vine poruncă pentru bădița ca să meargă la asentare. Trecuse cel puțin cu trei ani peste anii asentării, și tata se tot miră.

„Vezi că pe mine nu m'au aflat la vreme.

Eu am tot slujit când într'un sat când într'altul de când eram mic“.

În vr'o două Dumineci cât a mai stat la noi, veni acasă stropit cu sânge dela joc. Spuneau oamenii că pentr'o fată a bătut vr'o patru ficii de i-a lăsat lați cumu-i scândura.

Tata eră supărat de moarte. Nici să-i fi

tăiat mâna dreaptă nu i-ar fi părut mai rău. Și dupăce s'a dus sluga, l-am auzit pe tata zicând mamei: „De ce-mi pare rău în toată vieța e că n'am avut o fată de măritat. I-o dam lui Culița, apoi îmi vindeam toată averea și-l scăpam de cătănie“.

I. Agârbiceanu.

Cântece pentru Lydia.

Când ai plecat...

...Și nici o lacrimă, iubito,
În ochii mei nu tremură,
Când trenul se pierde în zare
Ducându-te spre țara ta...

Mureau suspinele în mine
Te petreceam tăcut, învins,
Cu buze strânse de durere
Cu ochii morți, cu glasul stins...

Eram ca cel rănit de moarte
De-o mână care n'a ucis:
Nu doare glonte, iubito,
În inimă când e trimis...

Nu doare glonte deodată,
Dar când se 'ntoarce vieța iar
În pieptul ars de plumbul roșu,
Se rupe-al răni stăvilă,

Și curge sângele, și varsă
Potopul său neconținut,
Asemeni lacrimilor mele
Din clipa 'n care m'am trezit...

De-o fi...

Adio, draga mea, adio...
Pios, în umbră mă închin
Și rog Fecioara Precurată
Să-ți facă! traiul blând, senin...

Iar tu, ca darnică răsplată,
Mai scrie-i tristului pribeag
Din țara ta, de-ai tăi, de casă,
De dorul tău atât de drag...

...Să-mi scrii de stepa nesfârșită
Pe care iarna s'a culcat,
Și doarme lin, îndurerată
De-un urlet lung, îndepărtat,

Să-mi scrii de casă, de grădină
De toți ai tăi, de țara ta, —
Dar nu-mi scrii, dragă, niciodată,
De-o fi să te măriți cumva...

Victor Eftimiu.

Fig. 20. Zurgălău (cruciliță) la pungă din Strugari (Sebeș).

Crestături în lemn.

— Albumul d-lui D. Comșa. —

Vieța țărănească pentru conducătorii din pătura cărturărească e încă o carte închisă cu multe peceți. Nici unul dintre noi nu se poate lăuda că cunoaște în întregime cuprinsul ei bogat în comori. Abia în vremea din urmă am început să ne apropiem de popor cu gândul de ai cunoaște și lumea lui sufletească. Și începuturile răslețe cari s'au făcut până acum ne-au și deschis orizonturi noi pe toate terenele. Simțim cu toții că apropierea de popor înseamnă o premenire, o înțărare a ființii noastre naționale, deși nu ne dăm pe deplin seama ce căi trebuie să străbatem ca să ajungem la această renaștere sufletească cu atâtea făgăduinți frumoase pentru viitorul nostru ca neam.

Unul dintre aceste începuturi serioase e și Albumul de crestături în lemn, întocmit de d-l profesor Dimitrie Comșa. Prin această publicație d-sa își câștigă meritul

Fig. 2. Furcă împistrită din Chelmac (ținutul Lipova).

Fig. 3. Furcă închistrită din Zernești (ținutul Brașov).

Fig. 4. Furcă închistrită din Cărpiniș (ținutul Miercurea).

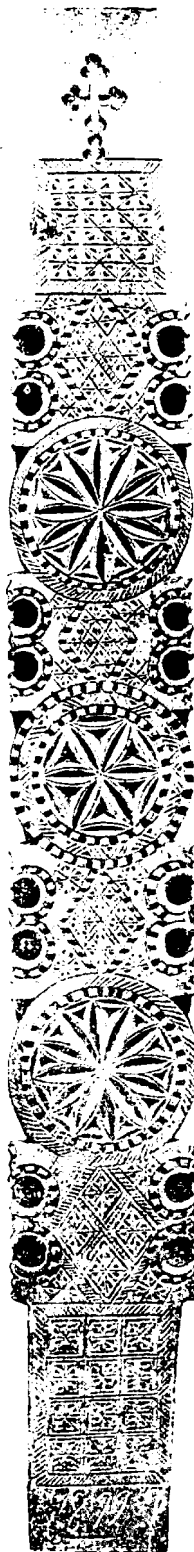

Fig. 5. Furcă mizdrită din Cetea (ținutul Aiudului).

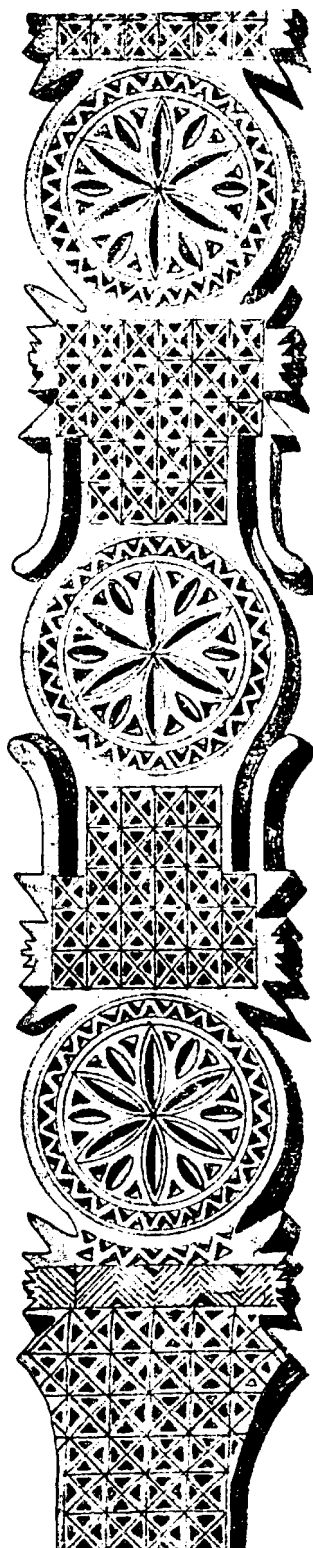

Fig. 6. Furcă impestrită din Certegea (ținutul Câmpeni, Munții-Apuseni).

1*

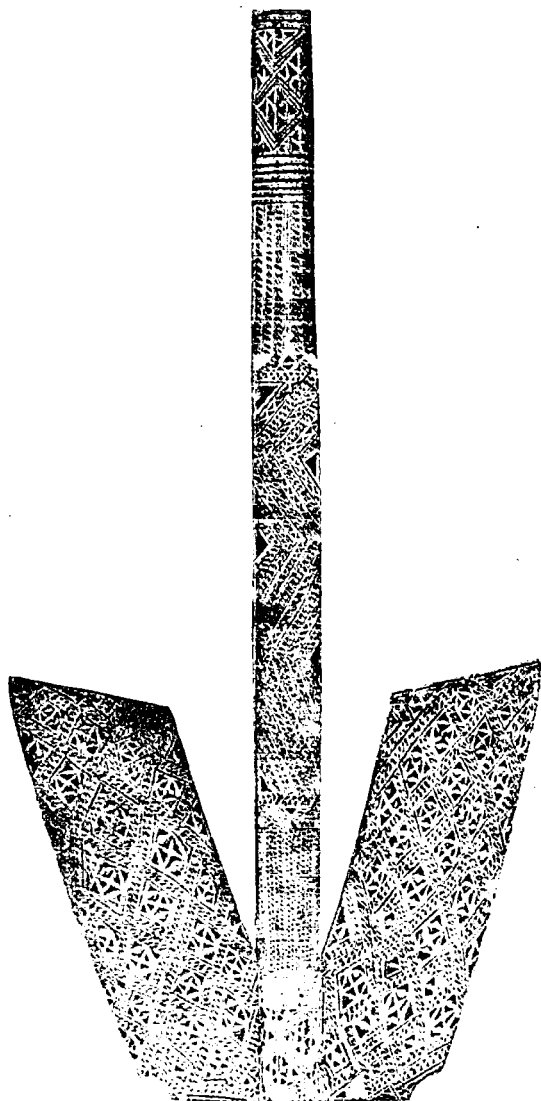

Fig. 10. Furcă încriștită din Gurarâului (Sibiu).

de a fi arătat pentru prima oară iscusința țărânului nostru de a-și împodobi cu încreștături lucrurile ce le întrebuințează. Albumul de creștături, ca și cel de cusături și țesături, înseamnă o adevărată revelație pentru arta noastră decorativă. Motivele de ornamentație țărănească se îmbogățesc cu forme nouă și până acum cu totul necunoscute, cari pot servi de substrat artei decorative românești. Din formele naive și primitive ale artei țărănești se va putea naște o artă națională superioară, care de bună seamă va cucerii un loc de cinste neamului nostru în arta omenirii. Se așteaptă numai artiștii năs-

cuți din sânul poporului nostru, cu simț pentru arta populară, și înzestrați cu talente reale, pentru a creă opere de artă, cari să poarte pecetea sufletului românesc și a predispozițiilor lui artistice.

Albumul de creștături al d-lui Comșa cuprinde 243 de obiecte cromolitografiate, în mărime naturală, după originalele țărănești. Dintre cele 41 de foi câte cuprinde albumul, pe 27 se reproduc 113 furci de tors; pe 2 foi 48 de cruciulițe și pristene, pe 4 foi 29 de băte și măciuci, pe 1 foaie 7 linguri, pe 1 foaie 2 păpușare, pe 1 foaie 7 cruci, pe 2 foi 16 căpcele (de beut apă) și alte vase, iar pe cele trei foi din urmă 20 de obiecte diverse și anume: codorâști de biciu, fluere, undiți de cusut, zimți, fus pentru depănat, cutie dentru briciu, maiu de bătut haine, țeavă de pipă, teacă de cuțit, cărăbița cimpoiului, un blidar, o poartă și un fruntar de moară cu piscoaie. Aceste obiecte sunt adunate din 139 de comune aflătoare pe teritoriul a 17 comitate (Sibiiu, Alba-inferioară, Bistrița, Brașov, Caraș-Severin, Cojocna, Făgăraș, Hunedoara, Murăș-Turda, Odorheiu, Solnoc-Dobâca, Târnava-mare, Târnava-mică, Timiș, Torontal, Treiscaune și Turda-Arieș), adică aproape de pe întreg teritoriul locuit de Români din Ungaria și reprezintă, „în mic, lamura încreștăturilor“, după cum ne spune d-l Comșa. Fără îndoială cele 243 de obiecte din Album sunt dintre cele mai frumoase și ele pot să ne deie o idee destul de lămurită despre arta țărânului nostru în cioplitul și creștatul lemnului. Cuprinsul Albumului e un material prețios pentru artiști, pentru etnografi și chiar și pentru filologi, dar e foarte departe de a ne înfățișa bogăția de forme și de decorații ale obiectelor pe cari le lucrează țărânul nostru din lemn. Așa de exemplu lipsesc cu desăvârșire mobilele, ornamentația dela casele (stâlpi, pridvoare etc.) și dela bisericele de lemn. Sunt foarte sărac reprezentate porțile, sculpturile dela mori și crucile. De altfel singur d-l Comșa ne spune că ar fi reprodus „multe alte piese, interesante, mândre și cu totul osebite“ dacă l-ar fi îngăduit spațiul. Cu mijloacele ce le-a avut la îndemână nici nu se putea face mai mult. Chiar și timpul în care a adunat obiectele

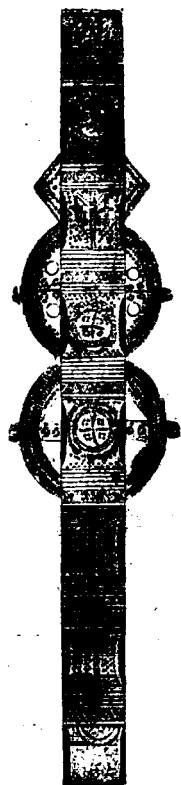

Fig. 7. Furcă sămcelată din Covragiu (ținutul Hațeg).

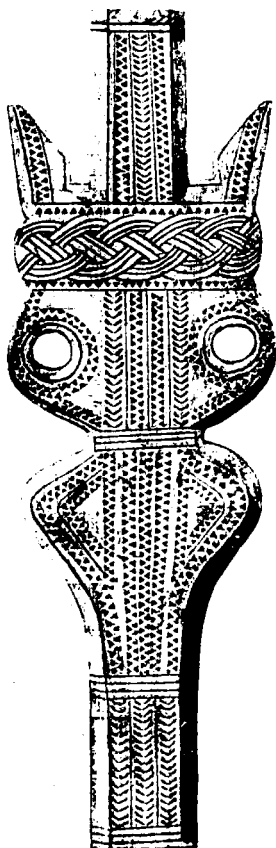

Fig. 8. Furcă împuiată din Federi (Hunedoara.)

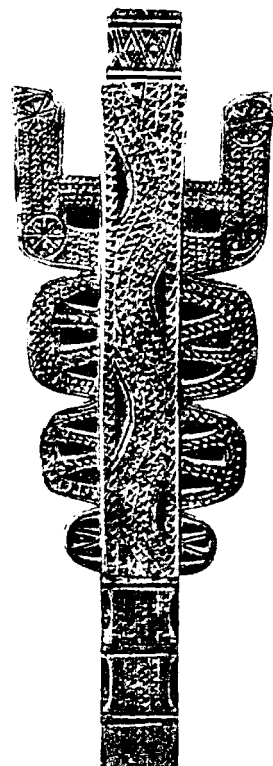

Fig. 9. Furcă înflorată din Orăștioara-inf. (ținutul Orăștiei).

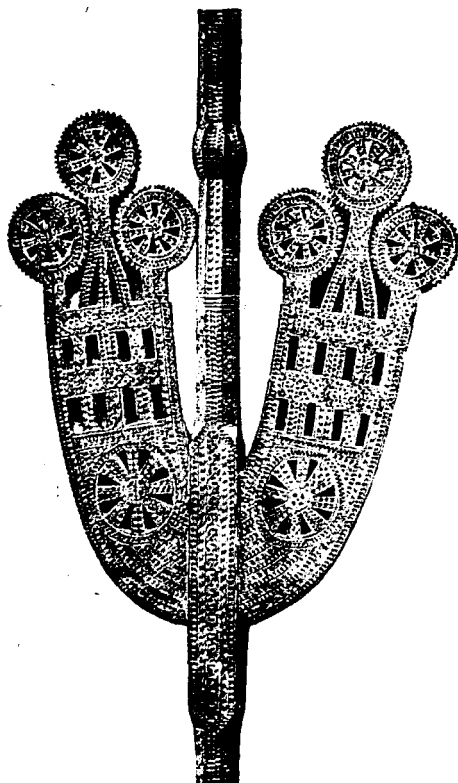

Fig. 11. Furcă încrîștită din Tilișca (Sibiu).

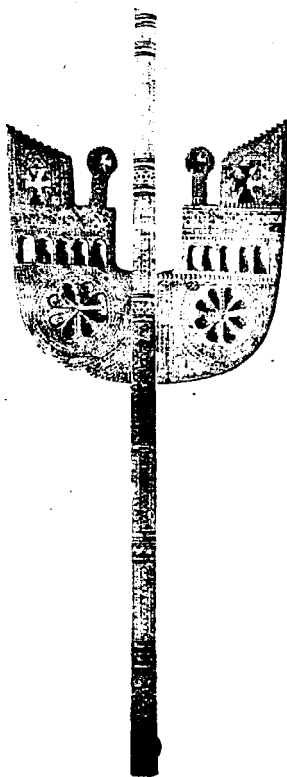

Fig. 12. Furcă încrîștită din Poiana-Sibiului.

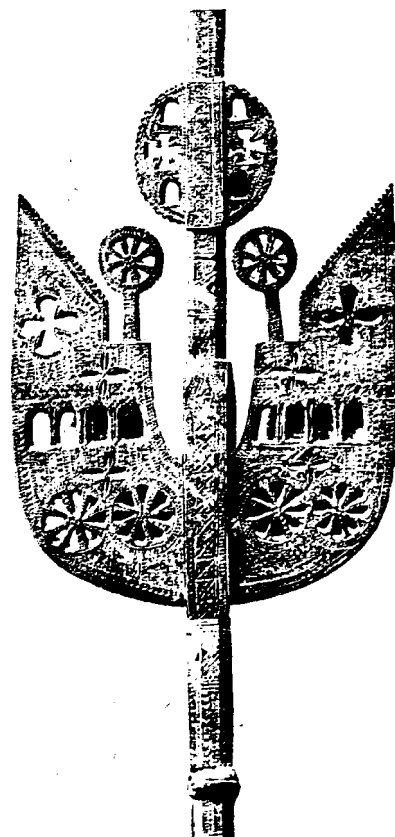

Fig. 13. Furcă încrîștită din Poiana-Sibiului.

a fost prea scurt, abia 5 ani. Având toate aceste în vedere trebuie să recunoaștem că d-l Comșa a săvârșit într'adevăr o muncă uriașă pentru care i se cuvin numai laude și prinoase de admirație. Începutul minunat făcut de d-sa trebuie să ne îndemne pe noi, cei mai tineri, să continuăm munca pornită, adunând pe seama „Muzeului Asociațiunii” cât mai multe obiecte, pentru a putea cunoaște în întregime bogăția artistică a poporului nostru și pentru a ne putea apuca de studii temeinice și științifice, cari nu se pot face fără a cunoaște materialul complet.

Cele mai prețioase obiecte din Album sunt furcile de tors, cari sunt adunate aproape din toate ținuturile, și totuși sunt neîndestuitoare pentru a putea scrie un studiu asupra lor, urmărind formele de furci după regiuni și voind să stabilești o legătură organică între ele.

Din materialul ce ne stă la dispoziție putem constata că furcile de tors s'au dezvoltat din forma primitivă a unui băț simplu. În multe părți se mai găsește această formă. Cu timpul bățul a fost împodobit cu câteva încreștături (fig. 2) sau a fost vâpsit cu cărbune ori afumat și pe urmă crestă (fig. 3), iar mai

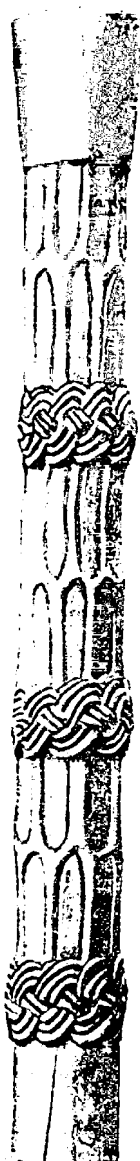

Fig. 14. Băț încreștită din Poiana-Sibiului.

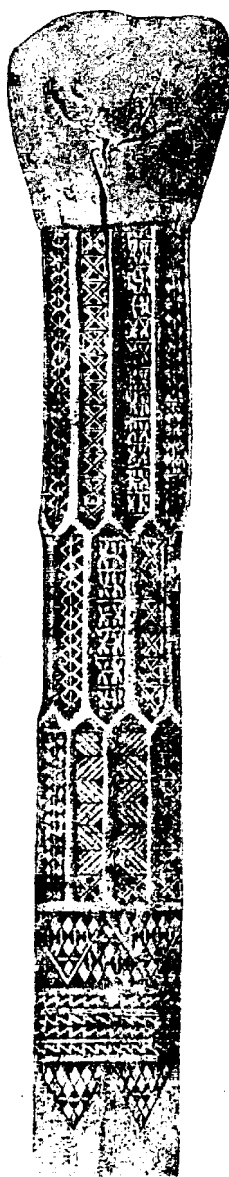

Fig. 15. Băț încreștită din Orlat (Sibiu).

Fig. 16. Măciucă închistrită din Preșmăr (Brașov).

târziu lemnul a fost cioplit în dungi, săpat și crestat (fig. 4). În unele părți, pe valea Murășului dela Aiud până la Hunedoara, apoi în Munții-Apuseni, întâlnim forme lătărețe, în loc de rotunde, dintre cari cele mai perfecționate sunt cioplite cu o măiestrie de admirat și sunt sculptate numai pe o parte (fig. 5 și 6). Formele mai desăvârșite, la mijlocul furcii, au cercuri, corne sau elipse și alte figuri geometrice (fig. 7, 8 și 9). Uneori la câte-o singură furcă sunt combinate toate figurile, ceea ce dovedește o îndrăzneală de invenție și un înalt simț pentru armonie al țaranului nostru (vezi foaia X, XI, XII și XIII din album).

Din formele rotunde s'au născut, mai ales în părțile Sibiului, furcile cu coarne (fig. 10). Coarnele au un scop practic, de ele se razimă caierul. Acelaș scop îl au și proeminențele și cercurile dela furcile lătărețe. Aplicarea acestor coarne și figuri la mijlocul furcii se pare a fi o particularitate românească. Furcile sârbești, cu cari se aseamănă întru câțva ale noastre, sunt late și împodobite dela mijloc în sus spre vârf. Furcile sâsești și ungurești, pe cât știu, n'au aproape nici o înrudire cu cele românești, atât ca formă cât și ca decorație.

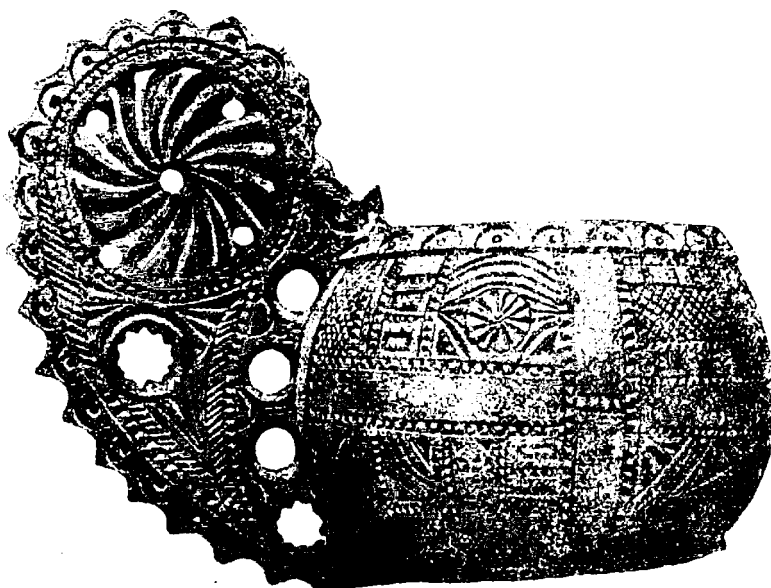

Fig. 18. Olică de lemn din Bucerdea-vinoasă.

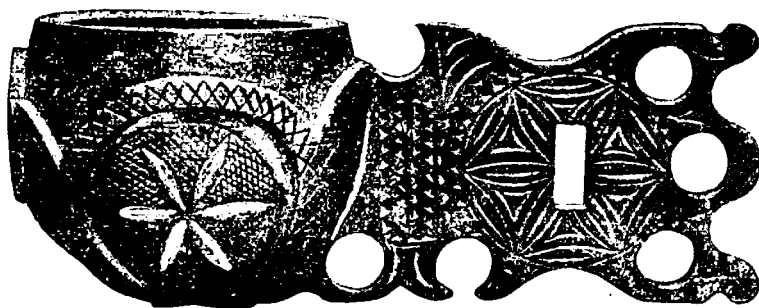

Fig. 17. Căpcel (de băut apă) încrestat din Blăjeni-Grosuri (ținutul Brad)

Furcile cu coarne sunt împodobite pe amândouă fețele și uneori sunt făcute dintr'o singură bucată. Cele mai desăvârșite forme se găsesc în Poiana-Sibiului (fig. 11, 12 și 13), unde uneori se și vopsesc (fig. 1, pe copertă, reprodusă într'o singură culoare).

Furcile pe alocurea se împodobesc și cu fășii sau nasturi de metal, cu zurgălăi și cu oglingioare.

În Albumul d-lui Comșa nu se reproduc decât părțile încrestate din furci, ceea ce în multe cazuri e un neajuns. De multeori interesează, mai ales din punct de vedere etnografic, și extremitățile. E important să se știe și cum se leagă caierul de furcă. Câte-o ilustrație, de acest fel, din diferitele ținuturi și pentru fiecare gen de furcă, ar fi desăvârșit lucrarea d-lui Comșa.

Pe lângă furci, în Album, cele mai bine reprezentate sunt bâtele și măciucile, dintre cari reproducem trei mai frumoase și mai interesante (fig. 14, 15 și 16). Bâta din Orlat (fig. 15) e o capod'operă, iar măciuca din Preșmăr (fig. 16), îmbrăcată în alamă, e o raritate.

Căpcelele de băut apă (fig. 17 și 18), pe cari țaranii le poartă cu dâșii, legate mai cu seamă de traistă, de-asemena sunt rarități ca formă și ca ornamentație.

Pristenele (fig. 19) sunt foarte bine reprezentate în Album. Ele se întrebuințează ca greutate la fusul de tors.

În sfârșit zurgălăii sau cruciulițele (fig. 20 și 21) sunt

niște scule pe cari țărani le poartă la cureaua și probabil au însemnătatea amuletelor.

Restul obiectelor din Album sunt prea puțin complete. Unele puteau chiar lipsi, întrucât nu sunt făcute de țărani (Nrii 195, 197, 202 și 203 din Album), ci de călugări de prin mănăstiri, dela cari obișnuiesc să le cumpere țărani.

Albumul d-lui Comșa prezintă și un interes filologic, întrucât la fiecare obiect se spune și numirea lui populară. Această numire de multeori e cea mai bună călăuză pentru a afla originea obiectului și pentru a reconstitui câte-o pagină din viața culturală a poporului nostru.

Motivele de ornamentație pe cari le găsim pe aceste obiecte sunt figurile geometrice, cari se zice că sunt cele mai vechi forme de decorație ale omenirii. Mai des întâlnim triunghiul (linia zig-zag), pătratul, cercul și crucea. Obișnuite sunt și liniile curbe, împletiturile și mai rar figurile de animale.

A stabili precis cari sunt caracterele naționale ale acestor motive e un lucru foarte greu. Aceleași motive se află și la alte neamuri și chiar la popoarele primitive. Îmi aduc aminte cât am rămas de surprins, când am văzut în „Deutsches Museum“ din München două furci de tors dela indigenii din Africa, foarte asemănătoare cu ale noastre. Studiind cartea „Die älteste Kunst, insbesondere die Baukunst der Germanen von der

Völkerwanderung bis zu Karl dem Grossen“ de Albrecht Haupt¹⁾ am constatat că multe din motivele întrebuințate de poporul nostru se găsesc și la Germanii vechi. De o strânsă înrudire a motivelor de ornamentație nu poate fi vorba, bineînțeles, decât la popoarele conlocuitoare. E mai presus de orice îndoială, de pildă, că arta noastră populară e adânc influențată de arta slavă, căci Slavii au lăsat urme în întreaga noastră ființă etnică.

De altfel motivele de ornamentație nu sunt singurele hotărâtoare în arta unui neam. Nu ele alcătuiesc caracterul național al unei arte populare, ci felul lor de prelucrare și modul lor de combinare. Figurile geometrice le întâlnim aproape la toate popoarele și totuși câtă deosebire e între arta decorativă dela popor la popor.

Noi Românii ne putem mândri cu arta pe care am descoperit-o adăpostită, din moși strămoși, la sate. Și datorită noastră a cărturarilor e să o studiem cu sârguință, să adunăm cât mai repede obiectele vechi de artă țărănească pe cari sunt scrise cele mai alese însușiri sufletești ale neamului nostru și să ne străduim a creă pe această temelie arta națională a viitorului.

Oct. C. Tăslăuanu.

¹⁾ Despre această carte a cărei cunoaștere ne poate folosi și nouă, dacă mă vor îngădui trebile voiu scrie o amănunțită dare de seamă.

Cu gândurile.

Înlăcrimată-mi tremură în gene
Atâta jale și mă prinde iară
Tăcutul dor, așa pe nesimțite
De strălucirea serilor de vară.
Pierdut cu ochii 'n depărtarea zării
O rază blând' a lumilor senine
Îmi ispitește 'ndurerata minte
Și-aș vrea liniștea înserării line.

De jale plină inima-mi tresare;
Începe firul visurilor mele
Și-mi cade-așa de bine pribegirea
Pe căi pustii cu gândurile grele —
O dragoste din vremile senine
M'adoarme lin cu-aducerea aminte...
Spuneă ș'atunci atâta jale firea
În taina ei cu rostul de cuvinte.

Adânc și lin mă impresoară iarăși
Povestea dulce-a frunzelor duioase
Și-aud încet cum seara-și spune vraja
Și 'nlăcrimând sfioase flori se lasă.
Eu deslușesc în miile de șoapte
Așa visând o jalnică cântare
Iubirii mele sfântă tâlcuire...
Și mă deștept cuprins de 'nduioșare.

Și înțeleg... cu tainele din suflet
O altă lume 'n visuri se petrece
Și când tresar din gândurile mele
Mă înfioară lumea asta rece, —
Am îndrăgit cărările din suflet
Cu firul drag al visurilor mele
Și-mi cade-așa de bine pribegirea
Pe căi pustii cu gândurile grele.

Vidu Rusmin.

Într'un cimitir.

Sunetul clopotelor s'a stins; glasul preoților nu se mai aude. Poarta grea de fier s'a întors pe țâțani, și, zângănind în clanțele mari, a turburat încă odată liniștea adâncă. Întunecul se presară ușor, se anină ca o ceață de ramurile copacilor, apoi se târâie pe pământul de care se prinde. Peste tot albesc crucile cu brațele întinse, a desnădejde, în această lume de uitare. Mireasma vișinilor, a caișilor înfloriți se împrăștie în aer, absorbind în ea mirosul pătrunzător, mirosul de tămâie și de frunze putrezite care plutește totdeauna deasupra locurilor în sânul cărora se topesc trupurile omenești. Un liliac sboară, buimac, dintr'o scorbura. O bufniță se lovește de zidul bisericii. Apoi tăcerea se lasă atotstăpânitoare. De sus, din înălțimi, plâng milioanele de stele.

E târziu: miezul nopții. Fără de veste, ca o izbucnire, luna, candelă nestinsă a morților, se naltă tristă în vâlul ei de pribeagă nefericită. Cimitirul se deslușește ca o lume din basme, cu chipurile de piatră încremenite deasupra mormintelor mute. Și, deodată, din tăcerea aceasta neclintită, un piruit se revarsă, — o privighetoare îndrăgostită își cântă patima într'un teiu. Glasul ei argintiu, e lin, e dulce, e străbătător: pare că lacrimile îngerilor cad de lovesc strunele unor harfe nevăzute. Strigătul învăpăiat al paserei se înalță tot mai sus spre ceruri, se pogoară, și iar se ridică, se stânge și iar se revarsă, de răsună întreaga boltă. În farmecul dumnezeiesc al cântecului, crengile își scutură ușor floarea. Și, ca printr'o minune, o lume a morții, o lume de umbre, — lume de vedenii — prinde făptură. Deasupra lespedelor albe, lângă brațele desfăcute ale crucilor, mulțimea chipurilor de piatră se mișcă, iau ființă. Unele stau îngenuchiate, cu mâinile întinse spre copacul tainic în frunzișul căruia paserea suspină; altele își îngroapă fața în palme; multe își șterg ochii cu faldul vestmântului lor alb. Colo, în fund, o femeie își leagă copilașul în poală, pare că ține degetul pe buze, și-i spune: „Sst! ascultă!“ Alături, un bătrân se razimă de umărul cuiva — poate fiul său — iar acela, cu fața ntoarsă, pare că și el șoptește:

„Ascultă!“ În preajma unui mormânt greoiu și bogat, înconjurat de parmaclâc aurit, s'au adunat o mulțime de umbre, și, îndreptate către cel ce în viață nu simțise nimic în sufletul lui, îl silesc să cate către copacul fermecat, și par'că-i poruncesc: „Ascultă!“ Și-un glas adânc, un glas neomenesc, venit de aiurea, pare că se împrăștie în văzduh și zice: „Ascultați!“

Paserea cântă, paserea cântă în izbucniri pătimașe.

Dar, deodată, un tremur cuprinde această lume ciudată. Albă, înaltă, despletită, cu fruntea încinsă de flori, cu vestmântul în falduri de sus până jos, o vedenie răsare din fundul cărării. Pășește încet, către copacul vrăjit, cu brațele întinse, ca și când ar vrea să prindă pe cineva. Iar glasul adânc de odinioară pare că șoptește iarăș: „Plângeți! E fecioara, — fecioara logodită, moartă în ajunul nunții!“ Și umbrele pleacă în jos capul și plâng; și mama își strânge copilul la sân; și bătrânul își îmbrățișă fiul. Cu fața ținută înainte, vedenia trece, și din ochi îi picură mărgăritare luminoase; trece, ajunge sub copac, se razimă cu mâinile de trunchiul lui, și, cu capul îngropat în bogăția părului, își cutremură vestmântul de suspine. Paserea par'că simte că cineva care a iubit și n'a putut îmbrățișă, o ascultă: cântă încet, stins, sfâșietor de duios. Și crengile presar cu floarea lor drumul pe care aveă să se întoarcă mireasa nefericită, și luceafărul îi împletește în păr beteala razelor lui...

Dar zorii zilei sosesc și șterg această lume de umbre, amuțesc glasul privighetoarei... și risipesc urzeala visului meu dureros.

Em. Gârleanu.

Fig. 21. Zurgălău (cruciuliță) sâmcelit.

Poetul P. Cerna.

După Eminescu s'a simțit și s'a gândit mult în felul lui. Murind eminescianismul epigonic, rămase în lumea puținilor noștri poeți tendința de-a gândi, dar nu în felul lui. Mai schimbându-se și viața și oamenii, poezii începură a gândi chiar foarte diferit de maestrul care le arătase ce preț are o gândire strălucită. P. Cerna continuă acest curent de gândire originală.¹⁾ —

În ce sens „originală“?

Lumea este cum ne pare. Ce pare în noi este lumea noastră subiectivă. Lumea ne pare însă cum înșine suntem; altfel ar părea tuturora la fel, aceeași, ceea ce nu se întâmplă. Experiența zilnică ne dovedește că nu se întâmplă, că oamenii gândesc și simt foarte variat. „Original“ înseamnă deci subiectiv, personal.

Cum simte Cerna, cum pricepe Cerna lumea, natura, oamenii, pe sine însuși, acestea sunt întrebări la care volumul de față dă răspunsuri clare. —

În volumul lui P. Cerna se găsesc urmele unei gândiri neobosite. Gândirea-i este totdeauna la post. Abia a văzut poetul ceva, abia a surprins în sine un sentiment, și gândirea-i se înfățișează cu o explicare sau cu dese, foarte dese întrebări, la cari își răspunde imediat ori al căror răspuns îl lasă cetitorilor.

Uneori am impresia că această gândire se bate înșasi, ca să scape, ca să mai scape o idee, o formă, cam așa cum flagelanții se băteau ca să mai aibă, să-și mai adauge prilejul fericit de a se simți demni de Isus. De aceea poeziile cresc în întindere: semn exterior al bogăției; de aceea ele se adresează unei lumi deprinse a gândi: semn al unei tendințe de înălțare aristocratică; dar tot de aceea ele au uneori răsuflarea întreruptă, și se frâng în fragmente cristalizate împrejurul unei „idei“, nu contopite ca opera turnată dintr'o singură avântare. Mi s'ar părea totuși nedrept să vorbesc de alcătuiți „silite“.

Cetește, drept pildă la ce-am zis, *Poporul* și *Despărțire*; cetește, drept pildă con-

trară, o poezie care pornește dintr'un dor adânc, nesfârșit, curgând fără oprire, fără nici o *reluare*, un întreg admirabil, Din depărtare, o scrisoare către iubita după care tot sufletul i se pierde. —

Când simți, ești *tu* care simți; când ești poet și simți, *tu* descoperi comoara *ta*, cum este, subiectivă și eu nu am drept s'o cer altfel. Ba mi se poate chiar întâmpla ca meșteșugul tău să mă atragă, fără nici un protest din parte-mi, într'o lume de simțiri pe cari eu nu le-am avut, pe cari nici nu aș dori să le am în realitate, dar de-a căror realizare în opera *ta* și 'n reconstruirea *mea* să mă bucur o clipită, o vreme oarecare, de câteori revin.

Cu gândirea nu este așa. Aici dreptul personalității scade, aici se discută. Și când poezia deschide porțițe pentru discuții, ea renunță de-a fi scrisă pentru toți și pornește pe calea mai îngustă către lumea celor ce gândesc la fel. Aceasta nu este, firește, o critică, ci o constatare.

P. Cerna stârnește adeseori discuții. Pentru triumful larg al operei sale ar trebui ca ele să se încheie totdeauna cu concluziile la cari a ajuns el. Dar aceasta nu se întâmplă.

Două probe.

Întâia: Modernismul din Cerna îl împinge să renunțe — cât poate — la supranatural. Foarte bine: Isus a fost un om. Dar cum „rămase umbra sa“ printre noi și atât de puternică? De-aceasta nu se desparte nici desmoștenitul care vorbește în Isus, nici poetul care-L chiamă aiurea (d. e. la p. 85) din cer, de unde nu scoboară numai pe „cerescul copil“, ci și pe serafimi, drept pază și unde se află totdeauna „cel veșnic“.

Pe lângă credințele creștine se adaugă părți din mitologia grecească. Amor, ca și Venus, are în favorul său o propagandă literară de câteva mii de ani; el nu ne este străin, e grațios și place încă, deși nu mai este liric. Dar Zevs? Dar „zâna dreptății“, al cărei mit — neexploatat — pare a-i fi necunoscut autorului? Dar mașinaria zeească din sonetul *Zile de durere, III*?

¹⁾ Poezii, București, „Minerva“ (1910). Prețul 2 Lei.

Sonetul acesta fără nici o valoare și rece, îmi explică — mai ales — de ce modernismul necontestabil al poetului s'a lăsat cu încetul tot mai aproape de tot felul de ființe mitologice: Poetul are în firea sa o notă retorică. Este nota cea mai ușoară de găsit. În politică ca și în literatură: „Domnilor deputați! Cetățeni! Tovarăși! Soți sindicalişti!... O, zână! O, zee!“ Zâna și zea sunt ale poetului. Ele împlinesc același rol ca și soții și cetățenii: Ele ascultă cu răbdare ce le spune poetul, apar când acesta le chiamă, dispar când el vrea; iar poetul și-a putut închipui că nu este singur, a putut întrebă și exclamă și crede, de sigur, că nu i-a mai rămas nimic de făcut. Mitologia și retorica lui Cerna sunt în corelație, se cer reciproc și împreună își bat joc de... câteva pagini.

Iar de-i pieri sub pietre ca profeții,
De dincolo de negrul țarm al vieții
Înalță spada ta, nestrămutat —,

(Pag. 107).

se zice, în sonetul ce-am citat, despre Diche, care, deși-i pierită, mai poate înălța spada! La zece Maiu, prea cunoscuta serbare națională, se 'ntâmplă însă ceva și mai de mirare. Să spuie versul:

E răs, e farmec, e mișcare...
Rachete — crainici luminoși —
Se 'ntrec să cheme la serbare
Pe zcii toți și pe strămoși (!)

(Pag. 100).

Fie! Să poftască și zcii chemați de rachete! S'ar mai modifica clișeu de 10 Maiu!

Dar, ce putem gândi despre acest fel de gândire?

A doua probă o formulez, pentru scurtime, în câteva propoziții: Eu nu cred că suprema clipă a amorului are sensul ce i se dă la pag. 40. Eu nu pot crede că 'n plăcerile iubirii se concentrează și bucuria generațiilor ce vin, cum se afirmă, foarte absurd, la pag. 15. Această metafizică a amorului cade în fața celei mai elementare psihologii.

Sunt deci și părți de gândire obișnuită ori bizară în P. Cerna, care este, totuși, un cugetător. —

Pentru P. Cerna, este semnificativă traducerea din Goethe Prometeu: ea arată spre cine, spre ce pleacă simpatia sa. Figurile

vechi, mari ale fantaziei omenesti capătă la el înțelesuri nouă, nuanțe nouă, nuanțele lui.

Original este, în acest fel, Plânsul lui Adam. Este o explicare cu Părintele creștinilor: Adam înțelege că „ucigătorul gând“ veni de undeva, „de-aiurea“, dar nu înțelege pentruce Domnul pedepsește atât de aspru pe fiul său Cain:

E plânsul lui. Din noaptea cărărilor pierdute
El inima-mi de tată o chiamă să-l ajute,
Dar n'am puteri...
Nu-i moarte pentru Cain, nici alinare nu-i —
Ce vrei să faci Tu, Doamne, cu suferința lui?
O, dacă spre urzirea unei cerești podoabe
Îți trebuie durerea făpturii tale slabe,
Ridică de pe vieață-i povara, că-i a mea,
Și pune-mi-o pe umeri, de vrei, cu mult mai grea.
Mi-aș duce-o fără murmur, chiar de m'ar frânge 'n cale,
Căci inima-mi cunoaște și darurile tale...
O, sfânt copil al Evei! Când noi te-am zămislit,
Eră prin raiu lumină și flori și ciripit,
Plutea o voluptate 'n văzduhul primăverii —
Miresmele grădinii părtășe-au fost căderii...
Să cadă însă plumbul osândei pe-amândoi;
Dar tu, de ce să suferi, copile, pentru noi?
De ce să-ți blestemi mama, gemând prin răpi sihastru,
Tu singura lumină a gândurilor noastre?

Adam simte și gândirea răsare din simțirea lui ca spuma pe creștetul undelor mării. Undele o aduc proaspătă, albă; și singură ar fi — poate — ca spuma băloasă lăsată pe nisip. Acesta este adevăratul lirism cugetător care fuge de abstracția pură și de fraza împletită cu motivări, care se ține pe lângă situația din care a ieșit.

Dar nu trebuie să credeți că Cerna și-a găsit astfel o formă, cea arătată și că o umple mereu cu alt cuprins. Dimpotrivă, e foarte variat în alcătuirile sale. Uneori, realitatea ce-l îndeamnă se retrage în fundul conștiinței și lasă joc liber cugetării protagoniste, ca d. e. în Legenda unei stânci. Alteori se descrie stăruitor numai situația, care va inspira ori — după cum este și cetitorul — nu va inspira simțirea al cărei simbol este; ca d. e. în Trei sburătoare.

Temele cele mai vaste se găsesc în Dura lex, Cătră pace, Floare și genune, Poporul.

Dintre ele Floare și genune este fără îndoială cea mai însemnată. Înțelesul este următorul: Traiul senin, curat al floarei, tare în modestia lui inconștientă, este comparat

cu dorul aprins al omului fricos și temător
de dureri, neliniștit de gândirea sa:

Și astfel vieța ni se risipește:
În mâna care tremură de teamă
Paharul darului ceresc se varsă
Și, până să-l lipim de gura arsă,
E gol sau plin de-a lacrimilor vamă...

Poetul ar dori să aibă acel inconștient, dar fericit dispreț al primejdiei, ce-l are floarea din marginea prăpastiei, dintre prăpastie și cer, în bătaia vântului, privitoare spre cer, în pace. Se poate zice și contra acestei poezii căte ceva; vr'un amănunt jignește (d. e. „Ne-priceput ca vântul!”); dar sufletele cari au tendința creșterii spre virtuți înalte, spre tăria virtuților ce le au vor fi mulțămite de priveliștea luptei interne din această poezie de gândiri.¹⁾

Lupta din Floare și genune este, în sensul lui Cerna, lupta celor aleși. Dura lex le-o interzice celor slabi, pentru binele lor, fericirea „s'arată atunci când singur tu o cucerești”. Este o poezie rece, fără nici o deosebită însemnătate, incapabilă să-ți trezească viu sentimentul.

Poporul întoarce foaia pe care-i scrisă Dura lex. Este poate retoric. În fond scripește răscoala agrară din 1907, care nu-i pomenită cu nici un cuvânt. Din vremile acelea rămase problema „poporului” și ce-a simțit poetul care-i cetia faptele: „Așa te-am vrut în visul meu fierbinte!” Căci astfel este scris (și zis frumos):

Să treacă lutul prin durerea morții,
Iar sufletul să meargă înainte.

Cătră pace răsare din aceeași simpatie cu umiliții, din aceeași nădejde într'un viitor omenesc al tuturor, din aceeași convingere că lupta barbară contra nedreptății este îndreptățită:

Cu torțe-aprinse robii, sburând din loc în loc,
Vor îmbracă pământul într'un vestmânt de foc.

¹⁾ Comparați aici și tot atât de semnificativul Ide al, care-i — în iconă — luceafărul și spre care se îndreaptă un strop de apă. Luceafărul și stropul implică distanțe și mărimi, ca dela realitate la ideal. Și stropul zice:

O, steaua mea, alungă norii,
Să-ți sorb clipirile senjine,
Să-ți trec prin furia vâltorii
Cu ochii ținți cătră tine!

Vijelioase flăcări vor mistui palate,
Vor șterge orice urmă din vechea nedreptate
Și până 'n bolți vor crește cercând la cer intrare...
Iar când se va desface de-a lor îmbrățișare,
Pământul, vechiul tată, va fi ca renăscut,
Va scutura c'un geamăt robia din trecut
Atunci de pretutindeni va curge vieță nouă...

Ce se spune în Poporul este revoltă împotriva „formelor de astăzi”; este — deocamdată — titanism de cuvinte.

Este evident: Putem gândi și altfel, nu ca Cerna. Dar nu putem rămâne nepăsători în fața gândirii lui, care curge bogată. —

Când orizonturile largi se 'nchid, când lumea nu mai există pentru poet, el este ascuns în vre-o cărare de pădure și nu-i singur; este acasă și nu-i singur, deoarece amintirile îl grămădesc cu doruri tari, dureroase, nebune; este supusul celui mai poetic instinct; este îndrăgostit. Tot restul volumului cântă numai de dragoste. Și cum...

Culeg fără să aleg mult. Cetiți încet și dându-vă seama de fiecare vorbă:

Dar azi îmi ești departe. Te fură alte zări
În țara primăverii ș'a veșnicei visări.
N'ai fost a mea, dar tremur, de par'că te-am pierdut
Și 'nmărmuresc cu ochii în întunec mut.
Știu bine că ești dusă, dar te aștept mereu
Și clipele-așteptării curg tot mai trist, mai greu,
Căci nu mai licărește îndepărtatul geam
Și nu-mi mai ieși în cale — și doar atât ceream...
Vei reveni vr'odată? Mai bine aș fi vrut
Să 'nchid adânc în mine un dor necunoscut,
Dar a crescut atâta, de când cu plâns s'adapă
Că 'n sufletul meu singur n'a mai putut să 'ncapă...
Tu arde-aceste rânduri...

(Din depărtare, pag. 12).

Când fû să plece, ea-mi șopti: Pe mâne!
Dar mâna mea 'n a ei mult timp rămâne...
Nici un cuvânt n'a rupt tăcerea sfântă —
Doar de departe a răspuns șoptirii
Prelungul fluer al privighetorii —
Pe mâne! Iată șoapta fericirii
Ce mână clipele și mișcă sorii...
Destramă-te mai repede, o, noapte,
În drumul veșniciei!
De ce n'am aripele vijeliei
Să mă înalț la pulberea de stele
Și să le sting pe rând
Supt fâlfăirea aripilor mele —
Să vie sfântul „măine” mai curând!

(Noapte, pag. 27).

Nu simți cât de aproape e iubirea,
Copila mea? N'auzi în jur de tine
Chemări întretăiate de suspine?
De m'ai uitat pe veci, în drumul jelei

O clipă doar alină-mi pătimirea —
Dă la o parte aripa perdelei
Și-arată-te în toată strălucirea!
Uimit de luminoasă-ți arătare
Să te culeg adânc în ochii mei
Și coborând pleoapele-arzătoare
Pe veci să 'nchid icoana ta în ei —
Și-apoi să mă cufund din nou în noapte...

(Chemare, pag. 75).

Tot aurul luminii îți cade 'n păr pe față...
Apari biruitoare ca 'ntăia dimineată —
O, vis al vieții mele, ce-o clipă mi-ai zimbit,
Mergi pururi în lumină etern sărbătorit!
Și dacă eu mă 'ntunec uitat, necunoscut,
Amara desnădejde de a te fi pierdut
Mi-o va 'mblânzi credința că te voi ști mai bine,
Mai sus, mai fericită decât ai fi cu mine
Acela ce se leagă tovarăș umbrei tale,
Frumos ca un Adonis și-a răsărit în cale.
Aceleași sfinte doruri pe amândoi vă 'mbie,
În ochii tăi mari, limpezi răd zori de bucurie —
Și eu mă uit pe mine și 'n gândul meu aș vrea
Să cresc norocul vostru cu fericirea mea,
Și nici un semn iubirea-mi trecutului nu cere —
Doar inima nebună se sfășie 'n tăcere...

(Logodnă, pag. 98).

În alt gen, ca formă c'un pas înapoi spre
Alecsandri și Bolintineanu, cu tema lui Goethe
călărind prin furtună, spre iubita:

Fulgere, voinice,
Ce-mi tresari din greu?
Ce-mi arăți cărarea
Ca s'o pierd mereu?
Vin mai bine-odată
Lin, nemărginit
Și-mi așterne drumul
Dorului grăbit!
Colo 'n văi e-o casă
Albă ca de nea;
În pervazul ușii
Stă iubita mea,
Își trimite 'n noapte
Sufletul trudit —
Chipul în lumină
Pare zugrăvit!

(Cântec de noapte, pag. 115).

În poezia de amor a lui Cerna este atâta
adâncime de sentiment, sunt atât de multe
nuanțe, este atâta gingășie, atâta renunțare,
atâta dor și atâta durere și toate sunt expri-
mate atât de intim, de plastic și sugestiv,
încât îl socotesc vrednic a fi numit cel dintâi,
cel mai ales cântăreț al iubirii dintre câți o
cântă astăzi în graiul nostru. —

Amor și gândire multă: iată ce găsim dar
în opera lui Cerna,

Când zic gândire, nu trebuie să se înțe-
leagă însă idei cu desăvârșire abstracte, spe-
culative. În Cerna sunt câteva texte și de
acestea. Gândirea, ideia în poezie este floarea
unor intuiții vii, este rodul cald ce crește
din viață văzută și simțită, este deschiză-
toarea de orizonturi spre care pornește orice
spirit nemulțămît cu fapta izolată, cu tabloul
izolat, este privirea *sub specie aeternitatis* a
faptei, a tabloului.

Ce poate face un poet care nu caută numai
icoană, care nu-ți cere numai simțirea, ci-ți
răscolește și cugetarea — deci tot ce este
omul — se poate vedea din Torquato
cătră Leonora în care inundă par'că toate
însușirile poetului, licărind ici-colo și un de-
fect al lui (retorica).

Perspectiva la care se ridică gândirea în
acest cântec magistral de fericire și neferi-
cire este exprimată așa:

Un joc e tot. Fugara fericire
Îmi pare o cerească povestire
Pe care-am auzit-o, lăcrămând,
Din graiul dulce-al mamei picurând.

Dintre icoanele „fugare“ citez numai una,
o mândrețe. Cetiți rar:

Icoanele s'alungă 'n mintea mea:
Ocrotitori și albi, de-asupra ta,
În dulcele suspin al adierii
Se legănau salcâmii primăverii
Și, clătănându-și vârfurile 'n floare,
În mii și mii scântei tremurătoare
Sfărmau lumina soarelui de Maiu
Pe crengi, pe flori, pe chipul tău bălaiu...
Pe-a frunții tale marmură senină
Lumini și umbre s'alungau... Părea
Că ingerul ascuns în umbra ta
Te mângăie cu mâna-i de lumină
Pe păr, pe ochi, pe lângă tâmpla fină...
Simțiiu atunci cât de frumoasă ești.
Și-un val de foc mă 'nvăluși deodată,
Iar inima-mi se strânse fulgerată
De gândul: Pentru cine înflorești?
Tăcut m'apropiu... Tu, ca 'n vis, mă cerți:
„De ce așa târziu și trist, Torquato?“
Și dulce m'ameninți, zâmbind mă ierți,
Și iarăș fruntea mea ai luminat-o.

(Pag. 149).

Pe aici duce calea spre capod'operă.

G. Bogdan-Duică.

Postscript. Câteva mărunțișuri, observate
în treacăt, le însemn aici. Mărunțișurile rele

sau discutabile sunt ca niște pistrui pe-o față cu linii frumoase.

1. Nu-i prețios să zici despre sărutare: „Și gura ți-o 'nfrățești cu sfânta gură”? (Pag. 7).

2. Va reuși atributul „măiestru” în: „Pe toate pune stăpânire a voastră inimă măiastră”? (Pag. 15).

3. Stropul rămâne strop și 'n fundul mării? Și încă „senin”? (Pag. 23).

4. În felul lui D. Bolintineanu: „Și-ai pus pe frunte-mi tânără cunună de sărutări” (Pag. 50). Cununa este o idee la care Cerna ține mai mult decât este bine. „Dar tot mai port pe fruntea mea cununa”. (Pag. 50).

5. Natura este un maiestru, care sapă cu dalta în lut! (Pag. 60).

6. Cereau pe frunți cununi nemuritoare. (Pag. 62).

7. Nu mi se par chiar bine închegate cele dintâi patru versuri dela pag. 65.

8. Ce poate fi „a neamului icoană”? (Pag. 84).

9. Ea apare 'n vis. Mai poate să lipească tot ea pleoapele, când, fiind în vis, este sup t ele? Și să dormi visând în veci... e prea juvenil. Pag. 91).

10. Simbolica floare, care se roagă de nori să-i hrănească părăul cu ploi și-a asigurat un amant sigur, dacă și norii ascultă „rugă-mințile chiar crude” ale floarei. (Pag. 95—96). Un sfârșit, de...

11. Un sonet în opt întrebări. (Pag. 102). Retorica! Cununa este prezentă.

12. O, soare — etc. (Pag. 105). Și dacă soarele n'ar uscă sângele? Mi-e dor de realism poetic.

13. Cununa! (Pag. 146).

14. Cununa! (Pag. 152).

15. Cununa! (Pag. 156).

16. Umană? (Pag. 162).

Notele acestea nu descoper numai gustul meu, ci și pe-al poetului. Judece singur, ca întâie și ultimă instanță, dacă sunt vrednice de ținut minte.

G. B. D.

Atâtea visuri...

Atâtea visuri mi-au murit...
Plăpânde flori de primăvară,
Abia mi-au răsărit în suflet
Se stinseră în grabă iară...
Nici unuia nu i-a fost dat
Să-mi lumineze o vieață —
Că rază lor păleă mereu
Pierind în depărtări de ceață...

Și după toate-am plâns amar...
Că fiecare mi-a luat
Din suflet câte-o bucăfică —
Tot mai sărac mi l-au lăsat.
Iar cel din urmă, cel mai drag,
Când s'a'mplinit și el să plece,
El a luat cu sine tot — — —
Mi-e sufletul pustiu și rece...

M. P.

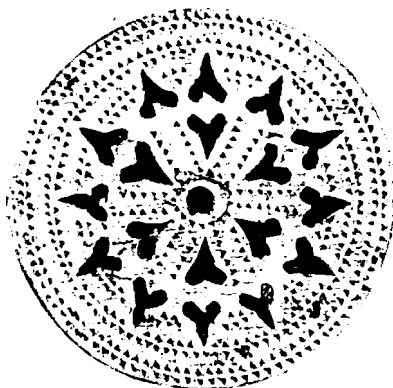

Fig. 19. Pristen încrîstît din Ungra (ținutul Cohalm).

Poporanismul.

— O anchetă literară. —

(Urmare.)

Cuvântul „poporanism” se referă la o doctrină politică. Este ceea ce d-v. faceți în Ardeal și ceea ce fac cei mai buni fii ai neamului în Regat. În literatura noastră acest cuvânt a fost rău înțeles; unii au abuzat de el.

Literatura n'are întru nimic de-a face cu doctrine, cu tendinți și cu altele; e o chestie de talent; darul acesta îi imprimă valoarea, — în afară de ceea ce pot pune în ea cultura și convingerile intime ale omului.

Au numit unii „poporanism” predilecția unora din scriitorii tineri pentru subiecte luate din popor. Un scriitor are predilecția pentru lumea pe care o cunoaște, care a pătruns în intimitățile sufletului său.

Unii din acești scriitori au fost învinuiți că fac apologia plebei puțin interesante. A învinui pe un scriitor că vede într-o lumină bună ori rea lumea ce-l interesează, e cel puțin un lucru ciudat, dacă nu lipsit de bun simț.

Cred că în parlamentul artei cuvântul nu va fi împământenit. Cât despre epitetul care ar caracteriza operele scriitorilor „ziși poporaniști”, — nu-l pot găsi. Li se poate zice acestor scriitori că sunt poporaniști, ei însă trebuie să rămâie pur și simplu scriitori.

= P. S. — Observ cu mirare că se vorbește despre „așa zișii scriitori poporaniști” ca despre o pleiadă. S'a înmulțit oare numărul scriitorilor noștri de când s'au înarmat unii critici cu instrumente măritoare? și de când, ca și astronomii, ei văd în pleiade un număr nemărginit de stele, pe când noi, cu ochii liberi, vedem prea puține?

Mihail Sadoveanu.

*

Domnule Director,

Oare nevoia de a căuta prin lume un rost cuvântului poporanism alături de literatură, nu e o mărturie îndestulătoare cât de fără rost a fost pus acolo? Și doar nunii acestei împărecheri morganatice, de trei ani și mai bine, nu mai conțin să facă cunoscut, noi hârtii de legitimație. De-ar legitimă ele

ceva cu adevărat, de ce nu s'ar prinde, că doar publicul bunăvoință are, — dovadă întrebările cetitorilor d-voastră?

Eu socotesc că poporanismul și literatura nu se resping dela ele, ci numai din pricina felului cum sunt împreunate.

Îmi amintesc subiectul unei comedii de nu știu cine, în care un tânăr și o fată luptă din răputeri împotriva hotărârii pripite și interesate a părinților lor de a-i căsători împreună. Odată întâmplându-se să se întâlnească amândoi singuri, ei au pentru întâia oară privilegiul să se cunoască cu adevărat, să se placă, și sfârșitul... mână 'n mână vin să ceară părinților binecuvântarea pentru căsătoria lor.

Înțelesul „artei poporaniste” în curs astăzi la noi, e acela pe care „Vieța Românească” l-a dat în vileag prin sentința: „în literatură poporanismul va însemna atitudinea de simpatie a scriitorului față de clasa țărănească — atâta tot”.

Bunăvoința, măgulirea, mila, n'au fost și nu pot fi nici când elemente alcătuitoare ale valorii artistice. Dacă generozitatea cere să închizi ochii, ca să fii îngăduitor, arta care să-i deschizi, ca să fii adevărat. Una potolește și potrivește firea după mărginirea omenească, cealaltă în chip de Dumnezeu o desvăluie așa cum e: mai presus de rău și bine. Aceeași natură ici crestează regulat fața unei scoici, colo erupe într'un vulcan. Între Margareta și Lady Macbeth nu face nici o deosebire.

Dar așa în față, numai geniul poate privi natura. Cei de jos, o ajung și-o rabdă abia în răsrângerea artei. În oglindirea artei, natura adevărată, vajnică și necruțătoare, nu mai primejduiește pe nimeni. De ce dar stăruința de a o schilodi și aici cu morala tuturor celor slabi de înger? Nu e destul de zgribulită, stearpă și plecată vieța de toate zilele? Să ne-o mai prelungim și în artă?

„Vieța Românească” însă, după preceptul simpatiei cere aceasta și a ajuns chiar să înduplece pe unii scriitori. Bucățile de soiul acesta apărute până acum, dovedesc deodată

unde ajunge și arta și judecata artistică cu astfel de precepte. — Pentru mine acest fel de poporanism e o înjosire a artei, și conformându-mă îndreptărilor d-voastră pot zice ca răspuns celei din urmă: e poporanismul, pe care nu-l admit în artă. Motivele? Întâi fiindcă se spălăcesc și șterg trăsăturile vii ale realității prin gospodăreasca săpuneală morală, al doilea fiindcă se pune mai presus de înfățișarea eternității, lumea intereselor zilnice și însfârșit fiindcă poporanistii urmărind ideile caritabile, pun parabola pe aceeași treaptă cu arta.

Rămâne acum țărănimea ca subiect artistic.

Nu e nimic neartistic în tot cuprinsul firei. Privirea geniului aprinde în fiecare grăunte de țărână o lume, — se apleacă însă numai asupra fărâmei, care ca pictura de rouă încape în lumina ei, nesfârșitul boltei cerești.

Înainte de marea revoluție, puterea de „refracție” a poporului eră innăbușită de lespezea robiei. În loc de expansiune, ar fi însemnat strâmtorare, nimicire, orice exteriorizare prin chipuri din popor.

Geniul veșnic răzvrătit, veșnic în luptă cu necunoscutul uriaș și strivitor al firei, nu putea să se descarce prin poporul obișnuit să îndure și să se supue. Lui îi trebuie spirite, dârje, neînduplecate, explosive, prin care să poată să-și reverse puhoiul de viață ce-l înneacă, și pe acelea nu le găseă atunci în popor. Dar după ce poporul acela, atâta timp confundat cu pământul, a dat să surpe lumea ca să-și deschidă vederea înspre soare, el devine cel mai puternic element al năzuinței prometeice. Ca spre o viață nouă se întoarce arta spre norod.

La început a trebuit să-l distrame în indivizi, ca să-l poată cuprinde; căci arta așa cum o alcătuiise timpul, încăpeă numai omul singur — eroul. Jertfindu-se însă colectivitatea, se împușină tocmai vigoarea atât de râvnită a elementului nou. — Se știe azi după atâta psihologie a masselor, câtă deosebire este între sufletul individului singur și între sufletul aceluiași dilatat în avântul comun al obștiei. — Urmarea firească a fost o scoborire a idealului artistic, o intervertire a valorilor artistice. În locul frumosului, a desăvârșirii prin care omul înfruntă par’că oarba

apăsare a firei, e ridicat *uritul* care tocmai arată întipărit ca în clisă, urma acelei apăsări. Fruntea senină e uitată pentru spatele plecat și gândirea trufașă pentru munca nătângă a brațelor. În locul cuvântului întraripat și luminos — emanare a sufletelor arzânde, — pătrunde descriția: forma artistică pentru viața numai trupească și totodată expresia spiritelor de rând.

Simbolul timpului nostru însă nu e muncitorul cu fața plecată în țărână, ci massa sumețită în pornire vajnică spre lumină, spre înălțimi.

Artă democratică de astăzi e arta întunecului, a slăbiciunii, a tănjierei, un hibrid născut din nepotrivita aplicare a formelor vechi la lumea nouă: adevărata artă a timpului nostru va să vie, în viitor (arta a fost întotdeauna un rod de toamnă). Ea va avea ca erou mulțimea, ca acțiune răscoala, ca sentiment iubirea vieții; individualitatea singură nu va dăinui decât sub chipul personalității uriașe: aceea care ar fi sufletul unificator al mulțimei, sau aceea care va încercă să-i ție piept. Fi-va muzica arta viitorului, sau drama, sau amândouă unite melo-drama, e greu de prezis și apoi... e altă chestie. Întrebarea a fost, ce înțeleg sub poporanism, în literatură și după cele spuse până aici, pot răspunde pe scurt: înțeleg prin poporanism, sau mai lămurit numesc poporanistă arta cu subiect din viața poporului. Un nume făcut, cum ar fi madonism pentru pictura renașterii, aristocratism (într’un sens mai restrâns chiar și monarhism) pentru literatura clasică; un nume care îngăduie o deosebire a artei după subiect și atâta tot. Atitudinea intră în alt ordin de idei și ca atare își cere denumire aparte. Așa pentru atitudinea de simpatie față de popor se zice poporanismul vieții românești și nu numai poporanism.

...Acum, în literatura noastră, poporanismul e o manifestare târzie, un fel de continuare în amănunte a naționalismului dela început. Căci dacă ar fi să se clasifice epocile noastre literare după conținutul comun operilor din același timp, cea dintâi s’ar putea numi epoca naționalistă. Patriotismul eră pe atunci cel mai tare și mai sincer sentiment care putea

rodi în artă. Restul e numai o îngânare naivă a literaturii romantice franceze. „Cântarea României“ întrupează tot ce e mai de seamă și ca artă și ca sentiment în începutul literaturii noastre. Acum că întreaga aceasta literatură purcede dela aristocrație, socotesc de prisos să mai adaug, — o știe tot celce cunoaște dacă nu literatura noastră, cel puțin istoria.

Mai departe, autentificându-se inspirația luată deagata dela străini, adică întorcându-se poezia spre țară, unde începea cu adevărat viața românească, arta noastră sporește. Genul exotic romantico-elegiac, împământinându-se se schimbă 'n bucolic. Cu poporanismul însă, poezia nouă câmpenească, n'avea nimic de-a face. Ea sărbătoreă viața pe care azi poporanismul o deplânge. „Vara la țară“ a lui Depărățeanu samănă în simțire cu „l'embarquement pour Cythere“ a lui Watteau, iar poezia arcadică a lui Alexandri cu scenele pastorale din secolul al XVIII-lea. E o artă nobil rousseauiană, care încă nu bănuiește pe Marx.

Urmează apoi momentul genial, pasiv celor zilnice. Eminescu. Artă ușurată de pricinile patriotice — care încep să fie descărcate în articole de gazetă — își deschide unghiul intelectual spre cele eterne. O clipă sublimă, prelungită întrucâtva de Vlahuță și Delavrancea, în care arta noastră desbărată de provincialismul strâmt de până atunci, încearcă să cucerească universal-omenescul în gândire românească. Pentru întâia oară se uită sincer truda cetățeanului, pentru cea mai înaltă a omului. În locul valorilor temporare, vin valorile veșnice. E zenitul artei noastre de până acum, unde în ce privește atitudinea poate fi vorba cel mult de un aristocratism intelectual... Văzut de sus, toți oamenii sunt deopotrivă, râvnesc deopotrivă, sufăr deopotrivă. „În toată omenirea în veci același om“, iar cugetul și simțul îndeajuns de avântat găsește cum să se înalțe dumnezeiește și să plângă omeniește cu fiecare.

Din păcate generației următoare, adică celei de astăzi, i-a lipsit puterea și elanul să urce mai departe drumul acesta croit spre înălțimi. Scriitorii noi, — horribile dictu — sunt numai talente ce s'au ales într'un timp

de ananghie — când e mai rău fără rău, — dintre mulțimea recrutată deavala pentru împlinirea școlilor noastre superioare și a organismului funcționăresc. La ei nu e vorba de o mistuire în focul sacru, ci numai de o duioasă amintire, care în împăinjenirea vremii, a căpătat ceva din farmecul unui cântec din bătrâni. Anume, scriitorii noștri moderni nu sunt fanatici de aceia ce luptă amarnic ca să-și izbândească gândul ce-i muncește, ci sunt ca plaghiile aduse de revărsarea apelor... și care incolțesc acolo unde le lasă șuvoiul. Așa amintirile de acasă, icoanele sentimentale din viața rămasă 'n urmă fie la țară, fie în preajma orașului, devin elementul artei moderne. Cum nu năzuința spiritului spre lumină a smuls pe noii scriitori dela vatra părintească, ci valul vremii i-a ridicat în involburarea civilizației pripite, privirile lor în loc să se îndrepte spre un ideal înainte, cată trist în urmă la viața molcomă, fără strădanie, de care se simt mult mai aproape. Așa se naște literatura noastră din urmă. Acum dacă țărănismul, sau poporanismul precumpănește, pricina e de căutat pe lângă cele indicate în fugă mai sus și în influența covârșitoare transilvăneană. Poezia îmbibată de soare a lui Coșbuc (Balade și Idile!) nuvelele marinimoase ale lui Slavici, au făcut vad sentimentului ce mocneă în cei mai mulți din literații de azi.

Zăporul așa pornit a fost însă de scurtă durată, căci iezit de teoria socialistă — aurora intelectuală a semidoctilor, ca și extremul ei, nietzscheanismul — își strâmtează cursul ca să pună 'n mișcare moara nouă ce i s'a ridicat în cale, „Viața Românească“. Toată frumusețea naturală pe care ar fi putut-o desfășura, dacă ar fi urmat să șerpuiască în voe mai departe, s'a pierdut între stavilele poporaniste. Cum și de ce? am arătat mai sus vorbind de poporanismul vieții românești în genere.

Acum că între scriitorii noi se găsesc și talente alese, nu caut de loc să neg. Sunt, numai că valoarea lor e mai mult de ordin formal decât de ordin sufletesc. Istorisesc frumos, încolo lumea lor și concepția ei artistică e comună. De aceea nici nu pot crede că vor trăi departe în viitor. Firește, ce mă

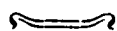
încumet să prevăd aici, e numai cu privire la creațiile de până astăzi, căci cum generația aceasta e încă tânără, cine știe de ce schimbări nu e în stare, mâine. Un lucru numai dă de gândit, anume că cei rămași în puteri din epoca eminesciană, au luat înaintea tinerilor (mă gândesc mai cu seamă la teatru)...!?!...

... Ca încheiere acum cu privire la literatura modernă, țin să adaug că nu poporanismul (în sensul larg al cuvântului) îl socotesc ca pricina stagnării acestia în mediocru. Vie scriitorul care să poată proiecta țăranul pe cer, așa cum a făcut Grigorescu și mă închin.

Întrebați însfârșit „cu care opere din celelalte arte se poate ilustra poporanismul?” Mă gândesc, mă răzgândesc, dar gândul îmi alunecă peste tot ce-mi dă la iveală amintirea, par'că afară de literatură n'am mai avea nici o artă. Numai niște morminte nu le pot ocoli, monumentele funerare ale arhitectului Mincu și ele „din forma cea dintâi” ca și poeziile lui Eminescu; cum însă n'au nimic de a face cu poporanismul, trebuie să le trec... și să sfârșesc.

Primiți, Vă rog, Domnule Director, asigurarea deosebitei mele considerații

Marin Simionescu-Rîmniceanu.

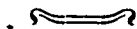

Cântec.

A pătruns o rază lină
Până unde stam, la masă,
Și mi-a luminat icoana
Sfântă dintr'un colț de casă,
Floricelele din glastre
Dela geam, le-a sărutat,
Și mi-a pus tighel de aur
Pe 'nvelișul de pe pat,

Mă uitam cum își întinde
Purpuria ei cărare,
Ca o punte strălucită,
Ca o binecuvântare.
Tâmpla mi-a atins în pripă
Și pe frunte-mi s'a topit
Cu o adiere lină
Ca un vis neisprăvit.

Maria Cunțan.

O, mergi departe...

Mă 'ntrebi cu dulce graiu de mamă
De ce sunt palid și 'ntristat
Și vii să 'mpaci cu mângăierea
Sărmanu-mi suflet înoptat.

O, lasă-mă și mergi departe
Tu gingaș îngerel sglobiu,
Să-mi fie liniștea stăpână
Și 'n jurul meu pustiu... pustiu.

Nu plânge pentru-a mea tristeță
Nici pentru sufletu-mi stingher,
Căci lacrima ta-mi spune par'că
De-o nouă cruce 'n cimiter.

A. Cotruș.

† Ioan Russu-Șirianu.

S'a stins și sufletul idealist al acestui oștean de frunte al condeului. S'a stins ca un erou care nu lasă să-i cadă arma din mână până mai simte că licărește o scânteie de viață într'ânsul. Înainte de a închide ochii pentru veșnica odihnă a mai pândit un gest al dușmanilor și din ultimele licăriri ale creierului său obosit a mai făurit o săgeată pentru a o arunca spre lagărul vrăjmaș. Ziarul „Lupta” din Budapesta deodată cu știrea morții lui a publicat și articolul ce l-a scris cu umbrele morții la căpătâiu.

În tinerețe s'a pregătit pentru cariera de luminător al poporului, de dascăl, dar școala sâtească i s'a părut prea strâmtă. Fălăirile de flăcări din sufletul lui îl îndemneau spre orizonturi mai largi. Și cu deplină încredere în puterile lui, într'o bună zi, a trecut Carpații, s'a dus la București. Inteligența sa vioaie l-a ajutat să intre ca ucenic în școala vestitului gazetar din Țară, la „Românul” lui Rosetti. La acest ziar învăța meșteșugul de gazetar. Aici își dobândi ușurința și dibăcia de a spune frumos, limpede și într'o limbă corectă ceea ce gândește.

Înzestrat cu aceste calități, destul de rari la noi pe vremuri, la 1891, s'a întors acasă la „Tribuna” din Sibiiu. La acest ziar i s'a deschis un teren larg de muncă și i s'a dat prilej să-și dovedească talentul de gazetar și agitator

născut. A apucat tocmai vremurile vijelioase ale procesului Memorandului. A scris atunci articole energice, din cari nu lipsiau scânteierile fulgerătoare; a agitat ca un tribun la adunările populare. Împreună cu alți prietini a înființat „Foaia Poporului”, care a fost pe atunci una dintre cele mai bune și mai răspândite foi populare dela noi. Reputația lui crescî repede și după osândirea partidului național a rămas pe umerii lui sarcina de a apăra steagul „Tribunei” din Sibiiu, pe care au fost siliți să-l părăsească cei ce-l înălțase. Și s'a luptat cu cinste și cu credință pentru a prelungi zilele „Tribunei”. Când muncea mai cu dragoste pentru susținerea ei, au venit alții și 'n loc de răsplată l-au înlăturat. El nu s'a lăsat, însă, învins. S'a dus la Arad și a întemeiat „Tribuna Poporului”. Lupta ce a pornit-o eră grea și cerea multe

jertfe. Dar conștiu de cauza ce-o apăra a muncit din răspuțeri, de multe ori singur, și a ajuns la izbândă. „Tribuna” dela Sibiiu a căzut, iar „Tribuna” lui i-a luat locul, s'a înălțat tot mai mult, făcându-se îndrumătoarea vieții noastre politice. Nerecunoștința oamenilor l-a urmărit, însă, și aici. Când ziarul întemeiat și susținut de dânsul a ajuns să-și poată dura un „palat”, în care și truditul lui suflet putea să-și găsească un colț de odihnă, a

trebuit să iee lumea 'n cap, să pribegească prin Țară cu sănătatea zdruncinată și cu nădejile spulberate...

Ioan Russu-Șirianu cu toate luptele ce le-a purtat și cu toate neînțelegerile pe cari nu le-a putut încununa, a fost o figură iubită în viața noastră publică. Chiar și înfățișarea lui eră simpatică și cucerea dela prima vedere. Avea un trup vânos ca un trunchiu de stejar și legat cu mușchi de criță, de credeai că-i un legionar oțelit în războaie. Când îl vedeai puțin schiop te gândeai la zeul Vulcan, făuritorul de fulgere din mitologie. Pe umerii lui lați purta un cap frumos de bărbat, cu niște ochi căprui în cari jucau luminile inteligenței și sufletului său fără odihnă. Fața lui energică eră înseninată de zimbetele bunătații. Iar pletele lungi și negre dădeau chipului său o înfățișare impunătoare. Întră cu oricine ușor în vorbă și-și

† Ioan Russu-Șirianu.

desvăluia toate gândurile cu o sinceritate care robea. Sufletul lui eră o carte deschisă, atât pentru prietini cât și pentru dușmani.

Stăpân pe o mulțime de cunoștințe a ajuns să-și cucerească un loc de cinste în viața bisericească, a reușit chiar să fie alesul unui cerc electoral în dieta țării. Și pretutindeni și-a împlinit datoria cum a știut și a putut mai bine.

Pe lângă munca lui grea și istovitoare de gazetar s'a ocupat cu literatura și cu știința. A scris o serie de romane și niște sugestive impresii de călătorie la Roma. A publicat un studiu de statistică și etnografie sub titlul „Românii din Statul Ungar”, care a fost premiat de Academia Română. În vremea din urmă începuse un foarte lung și foarte greu studiu despre Iobăgia din Ungaria, din care a apărut primul volum,

ajungând până la sfârșitul veacului al XV-lea. Și alte două volume aveau să cuprindă istoria iobăgiei până la 1848, când s'a desființat de formă.

Munca lui intelectuală a avut o influință binefăcătoare asupra culturii noastre. Toate de câte s'a apucat le-a săvârșit cu stăruință și cu pricepere. Și a săvârșit multe.

Fiecare clipă a vieții lui dela vârsta tinereții, de 20 de ani, până la cea a bărbăției, de 45 de ani, a petrecut-o pe câmpul de luptă și de muncă. Cât i-a fost dat să trăiască într'o mână a purtat spada de apărare, cu care izbea năpraznic în călcătorii de lege

și de drepturi, iar în cecalaltă a ținut sus făclia de redeșteptare culturală a poporului.

Ioan Russu-Șirianu a fost un oștean și un învățător care și-a jertfit toate puterile pentru binele și fericirea neamului. De persoana lui nu s'a îngrijit niciodată. Și-a sfârșit viața cu aceleași bunuri pământești cu cari și-a început-o. A închis ochii într'o odăiță sărăcăcioasă de pe malul Dâmboviții.

Bogăția moștenită dela dânsul e munca lui, care ne rămâne tuturor. Ceice vor veni în urma noastră desigur vor recunoaște după vrednicie brazda ce-a tras-o acest suflet în ogorul vieții noastre culturale.

T. Codru.

Notițe cu creionul.

Postum.

23 Decemvrie n.

Resfoiesc prin notițele unui om mare, prin manuscrite, cari imi erau tot așa de prețioase și înainte cu câteva săptămâni, când scriitorul lor eră încă în viață.

Cine s'ar fi gândit atunci, că aceste manuscrite, vor rămâne, în mare parte, fragmentare, așteptând încă multă vreme, o mână, care să le poată întregi.

În librăria seminarială mi s'a dat prilejul să resfoiesc discursul de recepțiune al unui Academician de curând decedat. Eră terminat, lipsindu-i singur indicele, pe care aveă să-l pregătească în decursul tipăririi.

I-am cerut voie să-l resfoiesc, și mi l-a întins cu zimbetul lui condescendent:

— Poștește!

Titlul eră: „*Stăpânii țării Oltului*“, discurs de intrare în Academia română, rostit de Dr. Augustin Bunea.

Cuvântul „rostit“ trebuie înlocuit acum cu „scris“, căci graiul maiestru al acestui Academician nu va răsună niciodată în adunarea nemuritorilor noștri!

E scris numai, dar avem mângâierea, că e terminat măcar, spre deosebire de alte lucrări fragmentare ale acestui condei neobosit.

Discursul e un act de pietate al autorului pentru acel mândru colț de țară, în care a văzut lumina zilei și unde și-a petrecut cei mai frumoși ani ai tinereții. Începând cu anul 895 — cu mișcarea Pacinaților sau Bisenilor — autorul ne arată seria de domni, cari s'au perândat în stăpânirea acestui pământ bogat în roade și în legende minunate — până la Mihail Apafi al II-lea, când țara Oltului trece în posesiunea statului (1713).

N'am avut răgazul să cetesc mai cu de-amănuntul acest manuscript prețios, dar ochirea ce am putut-o aruncă asupra lui mi-a fost de ajuns, ca să aștept cu neastâmpăr apariția lui în tipar.

Apariția, sper, nu va întârzi mult, căci manuscriptul va fi trimis încă zilele aceste la Academie, care nu va întârzi a-l da la lumină, încă înainte de începerea sesiunei de primăvară.

Vom aveă deci plăcerea de a ceti în curând această lucrare, deși e o ireparabilă pierdere, că membri Academiei n'o să aibă prilejul de a-l auzi pe regretatul autor, măcar odată!

Răsfoind prin alte manuscrite, am dat de câteva însemnări privitoare la istoria grănițelor noștri. Sunt abiă câteva coale, cuprinzând trei capitole, lipsind coala dela început, iar capitolul din urmă e manc și el. După capitolul introductiv, urmează unul privitor la locuitorii grănițeri, iar capitolul din urmă e intitulat: Țara Făgărașului.

Lucrarea aceasta e indicată în prefața opului „Petru Paul Aron“, și autorul a întrerupt-o înainte cu mai mulți ani, când a luat asupra-și conducerea domeniilor mitropoliei. Oricât de fragmentară s'ar părea însă, are totuș o deosebită valoare, din faptul că paginile din urmă (Capitolul: Țara Făgărașului) i-au servit de substrat pentru discursul de intrare în Academie.

Înainte cu câțiva ani pregătea o istorie a Românilor și aveă chiar prelucrată o mare parte a materialului. Aveă de gând s'o termine în tihnă, ca rector al seminarului, dar n'a ajuns să-și vadă realizat acest frumos vis, despre care vorbiă cu atâta însuflețire.

Oricât de fragmentară ar fi rămas însă, lucrarea este de o deosebită valoare, tratând chiar epoca cea mai întunecoasă a trecutului nostru, asupra căreia lumina cunoștințelor lui s'ar revărsa cu o adevărată revelație.

Atât știu eu că a rămas, în afară de corespondența extinsă, și de multele notițe și abrevieri, cari sunt deocamdată fără un folos real, până să ajungă în o mână dibace, ca să le poată întrebuința și închea într'un sistem.

Ar mai fi încă o vorbire de a lui — o vorbire care

nu s'a rostit — și care sper să am prilejul a o publica la acest loc.

Singura lucrare, ce ne-a rămas în întregime e deci discursul privitor la Stăpânii Terii Oltului și apariția ei se așteaptă cu mult interes. Va fi o piatră mai mult

la pedestalul, pe care s'a ridicat în fața lumii științifice — și o revărsare de lumină, de glorie, asupra Țării Oltului, unde și-a trăit anii copilăriei acest muncitor al condeiului, cu suflet de visător, cu mână de fier...

Anonymus.

Cronică.

† **Demetru Marcu.** S'a dus și bietul Marcu. Boala ce-i zdrențuise pieptul și-i stinsese vocea i-a curmat și zilele în cea mai frumoasă vârstă a tinereții, când alții încep să-și dureze un așezământ pentru rostul vieții și pentru întruparea gândurilor ce-i frământă.

Eră un ficior de cioban din Poiana-Sibiului cu o înfățișare simpatică și inteligentă. Nenorocul lui l-a îndemnat să părăsească plaiurile munților cu flori și cu cântece cari i-au legănat copilăria. Ursitoarele rele l-au povățuit să se coboare la oraș să învețe meseria de tipograf. Plămânii lui dedați cu aerul de brad n'au putut trăi în atmosfera plină de otrăvuri a tiparului. S'a lăsat de meserie și a început să viseze și să scrie. Simția se vede că și sufletul lui ar putea da de lucru culegătorilor. A înființat în Craiova vre-o două reviste literare. Una se numia „Nirvana“. Cu gândul la liniștea acestei împărății a început să cânte, să iubească și să-și petreacă viața în farmecele tinerețelor. Iar boala îl ducea tot mai aproape de Nirvana.

Cu sănătatea zdruncinată s'a întors iar între brazii munților din copilărie, dar fără nădejde de îndreptare. Cântecul lui cu rândurile:

„Verde ramură de brad
Tu m'ai blestemat să cad“.

simțea că-i adevărat și totuși nu-și pierdeă nădejdea.

Și-a purtat crucea suferinții o vreme aici în Sibiu, ca redactor la „Țara Noastră“. Scria articole și versuri fără să se gândească la întunerecul zilei de mâine ce-l pândea. Revista îi dădea viață. Adeseori, după câte-o poezie ce i se părea „strașnică“, spunea că se duce să se caute. Și când a încetat „Țara Noastră“ s'a și dus — și nu s'a mai întors. S'a prăpădit într'un sanatoriu din București. Vieța și temnițele ungurești au îngropat un osândit, iar ceice l-au cunoscut un suflet de poet, pe care l-au compătimit.

Dacă ar fi trăit în alte condiții desigur ar fi ajuns să scrie poezii frumoase. Avea fantazie îndrăzneată și un talent real. Cităm câteva strofe din versurile lui inedite, pe cari ni le dăduse astăvară pentru „Luceafărul“. E un „Imn visătorilor“ lung de vre-o sută de rânduri;

„Nu 'ntârziați copii crescuți în lacrimi
Și 'ncununați cu-a viselor ghirlandă:
Aprins-a cerul stelele-i de veacuri
Și veacuri spun că stelele vă chiamă!

Deasupra vieții, d'unde 'n veci pământul
Ca o scânteie pare-acelor larguri,
Deasupra timpului ce-și poartă greul,
Pluteasc' acum cântarea voastră, preoți“.

Un naționalist sălbatic și-un trubadur romantic a fost bietul Marcu în tot ce-a scris. Eră întreg numai inimă, numai simțire și numai fantazie.

Nouă celor ce l-am cunoscut, dacă nu i-am putut ajuta în viață, ne poate părea rău că nu i-am împlinit cel puțin dorința din poezia „Glasul din urmă“:

„C'o groapă 'n vârf de munte fericiți-l
Pe celce pentru totdeauna pleacă!

E mai aproape soarele de vârfuri!
Și ceru-i primitor cu morții tineri!“

*

O. C. T.

O izbândă a științei românești. În Nr. 45 al celei mai răspândite reviste medicale germane „Deutsche Medizinische Wochenschrift“, decanul facultății de medicină din București, Dr. Toma Ionescu, descrie metodică și rezultatele ce le-a ajuns cu un nou mijloc de anestezie, combinat din stovaină și stricnină.

În congresul specialiștilor în chirurgie, ținut la 1907 în Bruxela, Dr. T. Ionescu ajunsese să-și expună metoda, dar avea așa de puțin material doveditor pentru un metod atât de îndrăzneț în simplitatea sa, încât profesorul Dr. I. Bier dela Berlin, urmașul marelui Bergmann, și-a exprimat în plină ședință nedumeririle și desaprobarrea.

Acum însă doctorul Ionescu se prezintă cu un material de experimentare destul de bogat. În spitalul Colțea din București s'au executat cu ajutorul noului metod în decurs de un an (Oct. 1908—Oct. 1909) peste o mie de operații mai mari, și toate au succedat așa de strălucit, încât facultatea de medicină din Londra a trimis un delegat ca să se convingă despre uimitoarele calități ale noului metod. Nu peste mult înalta corporațiune medicală „British Medical Association“ l-a invitat să-și prezinte rezultatele executând câteva operații. De-atunci au urmat tot mai des invitații dela facultățile medicale cu renume mondial, iar de prezent Dr. T. Ionescu demonstrează în fața bărbatilor de

știință ai Statelor Unite Americane, unde pretutindenea e primit cu mari ovații, pe cari savantul profesor le merită pentru asiduitatea, cu care și-a săvârșit metoda în butul multelor desaprobări dela început, iar metoda însuși — desigur se va numi metoda Ionescu — le merită pentru că face să dispară deodată milioanele de zbierăte și gemeri de durere dela operațiile ușoare, la cari pân' acum se evită narcoza, și primejdiile și greutățile împreunate cu narcoza generală.

Dintr'o scurtă comparație între metodele de anestezie de pân' acum și cel al doctorului T. Ionescu ne vom convinge despre avantajurile ce le prezintă cest din urmă.

Principiul anesteziei (narcozei) totale a fost până acum, că se introduce prin plămâni în sânge o materie, care are proprietatea de a se lega cu predilecție de celulele sistemului nervos, împiedecându-le în funcțiune. Aceste materii, cari sunt chloroformul, eterul și eterul bromat, apoi nitrogenul oxidat, mai au și proprietatea foarte binevenită, că mai întâiu produc nesimțire în creier, apoi în măduva spinării, și numai mai târziu și în măduva oblongată, în care sunt situate centrele vitale, a căror buimăcare ar aduce cu sine încetarea din viață.

Conform acestei ordine de atac, urmările vor fi, că mai întâi va slăbi respective încetă percepțiunea impresiilor externe, apoi a celor imediate; în curând vor încetă mișcările spontane și cele reflexive, deci anestezie (nesimțire) desăvârșită.

Doctorul Toma Ionescu însă, printr'o combinație genială a știut schimbă anevoioasa cale de anestezie de pân' acum. Printr'o improscare în spatul arahnoideal din spinare a unei combinațiuni de stovaină și strihnină, se poate ajunge cu siguranță și control aproape matematic la stadiul, când numai centrele cari mijlocesc diferitele gradațiuni inferioare ale simțirii sunt tâmpite, pe când cele superioare, precum conștiința de sine, voința etc. funcționează normal.

Astfel prin metoda Ionescu se incunjură toate fenomenele neplăcute, cari erau urmările narcozei totale de pân' acum, precum eră: vomarea, catarul ușor de stomac, debilitarea facultăților mentale, asfixia etc.; și de sigur nu va trece mult, și întreaga lume medicală se va grăbi să-l pună în aplicare, abandonând metodele de pân' acum, cari și în privința tehnică prezentau greutăți neasemănat mai mari decât cele de azi.

Aurel Dobrescu,
cand. med.

Din Sibiiu. Serbătorile Nașterii Domnului sunt un prilej de înălțare sufletească. Orice creștin se smulge o clipă din vălmășagul vieții de toate zilele și trăește în lumea cântecelor și a veseliei. Moș Crăciun e bun pentru toți. Bogații și săracii, bătrânii și tinerii îl așteaptă să sosească cu daruri și cu făgădueli pentru anul ce vine. — În Sibiiu mai dărnice a fost desigur pentru „Masa studenților“ susținută de „Albina“. Am fost adânc impresionat de binefacerile acestei instituțiuni. În presara Crăciunului, cei 50 de studenți sărmani de pe la liceele străine din Sibiiu au aranjat o pro-

ducțiune cu cântece și declamări, iar dactorul „mesei studenților“ într'o cuvântare a mulțumit binefăcătorilor pentru îngrijirea ce le-o dau. D-l Cosma, directorul „Albinei“ a dat tinerilor sfaturi bătrânești și românești de o înaltă valoare morală, pe cari tinerii de sigur le vor ține în minte ca un memento pentru viața lor națională. D-na Cosma s'a îngrijit de bucuriile materiale ale celor instrăinați de cămin, unde de bună seamă nu s'ar fi bucurat de o ocrotire mai părintească. —

În ziua de Crăciun meseriașii au aranjat o reprezentare teatrală în „Teatrul orășenesc“. Diletanții au jucat cu multă pricepere „Pribegii“, comedie în 2 acte după Nestroy, localizată de Seb. Stanca și „Balul mortului“, comedie într'un act de V. A. Ureche. Piese bine alese au fost aplaudate de sala plină a teatrului. Meseriașii au dovedit că sunt un element național conștient și pot fi mândri de aptitudinile lor culturale. Meritul de a-i călăuzi pe cărările progresului național și social revine d-lui Victor Tordășianu, care poate fi mulțumit de roadele ostenețelor sale. Dureros e că „inteligenta“ sibiiană nu sprijinește și nu se interesează de străduințele acestui nou factor în viața noastră națională. Fumurile de boerie neînțelegătoare e un mare păcat al așa polecitei noastre „inteligente“.

T.

*

Alcoolismul. E o plagă socială împotriva căreia încep să se ridice și la noi glasuri de protestare. D-l deputat Vasile Goldiș, într'o cuvântare întemeiată pe un studiu amănunțit, nu de mult a atras chiar și atențiunea Camerei ungare asupra acestui dușman al societății. Dar statul renunță cu greu la venitele ce i le aduc otrăvurile alcoolice. De dragul visteriei tolerează și mai departe crimele ce se săvârșesc, zi de zi, prin vânzarea liberă a beuturilor spirituoase. Nu putem aștepta deci mântuirea dela stat. Membri societății trebuie să pornească o propagandă continuă și conștientă pentru a ne liberă pe toți de sub tirănia primejdioasă a alcoolului, care e unul dintre vrăjmașii cei mai tari ai neamului nostru. Întreaga pressă și mai ales foile populare sunt datoare să pornească cea mai inversunată agitație pentru a trezi mințile oamenilor, ademenite de plăcerile înșelătoare ale acestui vițiu ce ne demoralizează viața. Cei ce au început lupta trebuie să sprijiniți și nu întâmpinați cu zimbete de ironie. Căci ironia asta e ironia omului nătâng robit de slăbiciunea păcatelor lui.

Trebuie să ne bucurăm mai ales că acțiunea împotriva alcoolului pleacă dela profesorii institutelor noastre de învățământ. Străduințele d-lor Dr. A. Chețianu și Ștefan Roșian din Blaj, a d-lui prof. Mihulin din Arad și a d-lui Aurel Bratu din Sibiiu trebuie să ajute din răspuțeri. Forurile bisericești sunt datoare chiar să intervină cu autoritatea lor morală pentru a stârpi această primejdie națională.

*

Casă de editură. În România s'au făcut în repețite rânduri încercări pentru a apăra interesele materiale ale scriitorilor față de editori. Dar nu s'a ajuns la

nici un rezultat, fiindcă n'a fost destulă seriozitate și stăruință pentru întruparea ideii.

Acum de curând poetul Vlahuță propune, în ziarul „Universul”, să se înființeze o „casă de editură”, care, pusă sub conducerea și controlul „Societății scriitorilor”, să tipărească operele mai de seamă și să dea câștigul autorilor. Ideea a fost primită cu căldură atât din partea scriitorilor cât și a publicului. La apelul făcut de d-l Vlahuță, de a se colecta în vederea acestui scop un fond, s'a și adunat o sumă frumoasă. Printre cei din-tâi s'a înscris ziarul pomenit cu 2000 Lei.

O asemenea casă de editură, în legătură cu colportajul, care s'a discutat așa de mult astă vară, are și mai mult rost aici la noi, unde nu există nici un editor. Revista noastră e gata să înceapă o mișcare pentru înființarea unei asemenea case de editură, dacă va primi aderențe din partea publicului. Donațiunile în bani ar fi, bine înțeles, cea mai bună încurajare. Sumele ce le vom primi se vor depune la o bancă și numele donatorilor se vor publica în revistă.

Asupra chestiunii vom mai reveni, dacă propunerea noastră va avea norocul să trezească vre-un răsunset între cetitori.

T.

O nouă culegere. Sub numirea Delapecica, *Din Literatura Poporană*, vol. I, primim un volumaș de vre-o două sute de cântece, culese „dintr'un sătuleț mic”, al cărui nume nu ni se spune. Autorul prefetei mărturisește, că s'a folosit de colecțiunile Bibicescu și Eminescu, ca să nu adune ce e de prisos. Dacă au mai consultat și alte culegeri pe lângă acestea, putea observa, că cel puțin jumătate din cele vre-o 200 de cântece erau de mult adunate și publicate... Ni se promit în volumele viitoare: povești, glume, descântece, datine din popor ș. a. Le așteptăm.

(e).

Folclor. Un fruntaș al vieții artistice din capitala ungară, d-l A. Feszty, umblând prin Maramurăș a găsit în unele sate cu populație maghiară vorbele „bajos” și „tudós asszonyok”, numiri date de țărâtimea ungurească babelor vrăjitoare cari „știu face stricăciune în oameni și vite”.

D-l Feszty afirmă, că astfel de vorbe, cum sunt *bajos banya* sau *tudós asszony*, cu înțelesul poporan de a ști pricinul cuiva un rău, fac parte din cuvintele foarte vechi, aduse de unguri din Asia, — va să zică sunt neaoșe ungurești („törzsökös eredetű, régi magyar szó”).

Afirmațiunea e greșită: cele două cuvinte „bajos” și „tudós”, cu înțeles d'a ști face rău, sunt departe de vechimea ce li se atribue; înțelesul lor nu se explică, decât prin românescul *babă fermecătoare* (=bajos banya) sau *femeie știutoare* (=tudós asszony), vorbe trecute la ungurii maramureșeni dela vecinii lor români, cari le cunosc pretutindenea, în toate țările unde locuiesc, nu numai în Maramurăș, și dela cari se vede că le-au împrumutat și unii dintre unguri, și încă vorbă de vorbă.

(e).

Șezătorile „Societății scriitorilor români”. Cetitorii își aduc aminte de șezătorile literare, pe cari le-a aranjat d-l N. Iorga, acum câțiva ani, în orașele din România. Știm că prin aceste șezători, la cari au luat parte cei mai de seamă scriitori din generația tânără, s'a deșteptat, în bună parte, luarea aminte a publicului asupra literaturii. — Orice ar avea cineva de împărțit cu d-l Iorga trebuie să recunoască meritele d-sale pentru înflorirea literaturii în cei din urmă zece ani. Trebuie să recunoască, vrând-nevrând, că a răspândi operele de artă în mulțimea preocupată numai de interesele înguste ale vieții ei de toate zilele, e o vrednicie aproape tot așa de mare ca însuși crearea operelor. Căci creațiunile artistice numai atunci se prefac în opere naționale vii, când încep să trăiască în conștiința mulțimii, a poporului. Numai legătura intimă dintre operă și public poate trezi și în artist conștiința aceea superioară, că în sufletul său se re-oglinDESC însușirile artistice ale unui neam sau a omenirii întregi.

Mișcarea de cucerire a publicului pentru arta literară a început să o continue cu și mai mare folos tânăra „Societate a scriitorilor români”. Până acum a aranjat șezători literare în Galați, în Piatra-Neamț și în Buzeu. Pretutindeni scriitorii au fost sărbătoriți și primiți cu multă însuflețire. Alte șezători se pregătesc la Bacău, Brăila, Craiova, R.-Sărat etc. Pentru această activitate ce o desfășură „Societatea scriitorilor români” merită lauda și sprijinirea tuturor Românilor. Ce bucurie și ce serviciu ar face culturii naționale, dacă s'ar putea abate și pe la noi!

T.

Conferințe și serate aranjate de „Asociație” la Brașov. Seria conferințelor s'a început odată cu postul. Cei trei conferențieri, pe cari i-am auzit până acuma, n'au căutat să stoarcă admirația publicului printr'o expunere cu vorbe prea căutate a unor teorii grele, ci și-au dat silința, — și le-a reușit în parte, — să-și alcătuiască astfel conferințele, încât majoritatea auditorului să-i poată urmări cu atențiune și cu pricepere. Și au făcut bine că au căutat calea aceasta.

D-l A. P. Bănuțiu, care a deschis seria conferințelor, a vorbit despre problemele teatrului. A spus ce au gândit alții asupra acestei teme și ce a gândit și experimentat însuși, în calitate de director artistic al fondului de teatru și de aranjator al producțiunilor teatrale de diletanți. A spus și lucruri hazlii și a abordat și chestiuni mari. Conferința d-lui Bănuțiu face parte din conferințele utile, de cari ne-am bucură, dacă am avea mai multe.

Curiozitatea de a cunoaște un conferențiar strein, și mai mult decât aceasta de a auzi o conferențiară a adunat la conferința a doua cel mai mult public. Avea să vorbească d-șoara Dr. Lemény. Așadară o conferință poate interesa și prin sexul celui ce o ține. D-șoara Dr. Lemény a vorbit despre cele mai bune poete ale noastre contemporane, despre domnișoarele Cunțan și Pitiș și doamna Farago. A analizat limpede scrierile lor și a căutat să fixeze individualitățile lor, constatând, cu mai puțină dreptate, chiar o influență

a primei poete asupra alteia. D-șoara Dr. Lemény a spus lucruri frumoase într-o limbă destul de bună românească. Oare a contribuit conferința aceasta cu ceva la creșterea numărului cetitorilor numitelor poete? Dacă nu, vina n-o poartă conferințara.

Conferința ținută, în ziua de Sf. Nicolae, de d-l prof. Ciortea a fost o frumoasă și utilă contribuție la popularizarea științelor. A vorbit despre astronomie, — o temă veșnic interesantă și mulțămitoare. A citit părți dintr-o conferință, pe care o ținuse dânsul la începutul carierii sale de profesor, completând materialul cu date nouă și menționând și teoria cosmogonică a d-lui Corbu alături de teoria învățaților Kant-Laplace.

Duminecă în 13/26 Decemvrie a fost o serată muzicală-literară, care a plăcut foarte mult, atât ca variație, cât și ca valoare artistică. Un terțet de violină, cello și pian executat cu dibăcie de d-l avocat Dr. Eugen de Lemény și cei doi băieți ai dânsului a oferit publicului o scenă înălțătoare. D-șoara Mărioara P. Dima a executat la pian cu interpretare distinsă și cu siguranță două bucăți, una de Grieg și o romanță de a lui Tschaiikowsky. D-șoara Pitiș a citit cu glas duios o baladă interesantă ca concepție și o poezie ușoară, de conținut trist, intim. Corul bisericii Sf. Nicolae din loc a executat sub conducerea măiastră a d-lui Ghiță Dima trei cântări religioase și trei cântări lumești, unele dintre ele foarte grele și migăloase. E un cor mic acesta, care stoarce admirația publicului printr-o executare delicată și nuanțată a cântărilor.

Printr-o conferință cu temă luată din domeniul lingvistice, ținută în 19 Dec. v., de d-l prof. A. Banciu, cărturarii Brașovului și-au adus și ei prinosul lor scriitorului și oratorului inzeștrăat cu cel mai fin simț de limbă, domnului Titu Maiorescu, care se retrage dela catedra d-sale dela universitate. Conferința s'a ținut ca și celelalte în sala festivă a gimnaziului, pentru care va fi totdeauna o fală împrejurarea că d-l Maiorescu s'a numărat între cei dintâi elevi ai lui. D-l Banciu a scos la iveală greșeli de ortografie, fonetice, semantice ș. a. cari le-a citit și le-a auzit mai cu seamă aici la noi. Conferința s'a distins prin practicitate și mult spirit.

C. L.

Știri. Rugăm pe cetitorii noștri să binevoiască a ne trimite scurte informații despre mișcarea culturală din ținutul lor, mai ales despre conferințele și seratele artistice, cari s'au ținut și se vor ține în cursul iernii.

* În Karltheater din Viena s'a jucat cu deosebit succes opereta „Zigeuner-Liebe“ (Dragoste de țigan) textul de Willner și Bodansky, iar muzica de Franz Lehar. Subiectul operetei e românesc, iar muzica făcută, în parte, din motive populare românești

* Se anunță că în București va apărea o nouă revistă literară „Falanga“, sub conducerea cunoscuților scriitori: Em. Gârleanu, E. Lovinescu, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, Cincinat Pavelescu și cu colaborarea altor scriitori de seamă.

* Câțiva frunțași din Lugoj au luat inițiativa de a conscrie pe toți bursierii fondurilor românești azi bine situați materialicește și să-i oblige a restitui o parte din bursele de cari au beneficiat. Din suma astfel adunată să se întemeieze un fond pentru burse în străinătate. Această inițiativă merită nu numai laudă ci și sprijinul tuturor oamenilor de bine.

Poșta Redacției.

— Manuscrisele nu se înapoiază. —

D. M. Sc. „Credința“ are multe greșeli — și ne pare rău. Dela D-voastră așteptăm altele mai bune.

A. L. Scrisoarea d-lui G. C. dacă i-ați fi trimis-o lui desigur s'ar fi bucurat. În „Cântec“ ne spui:

La starea, care-am ajuns

De trăiesc, trăiesc pe-ascuns.

Mai bine să nu Vă știe nime!

Co Ni. Nuvela s'a primit și va apărea când va ajunge la rând.

Bibliografie.

Gerasim episcopul Romanului, *Răspuns la adresa cu Nr. 238 din 5 Decemvrie 1909 a I. P. S. președinte al Sfântului Sinod și al consistorului superior bisericesc*, D. Dr. Atanasie Mișonescu, către Prea Sfințitul Gerasimu Saffirinu Episcopul Romanului. 1909.

Const. C. Diculescu, *Propaganda Papistă și întâmplările bisericești de azi*. București, 1909. Preț: 50 bani.

Calendarul „Bibliotecii pentru toți“ pe anul 1910. Preț: 50 bani.

Redactor: OCT. C. TÂSLĂUANU.

Album

de

Crestături în lemn

înfățișând 243 obiecte după originale țărănești

intocmit de

Dimitrie Comșa,
profesor.

— Cuprinde 41 tabele. —

Se vinde la autor și la librăria arhiepiscopală în Sibiu cu prețul de **24 cor.**

Abonații revistei noastre îl pot comanda prin
Administrația „Luceafărului“ cu prețul redus de
20 cor. franco.